

ומקדשי תידאו

גליון מס' 4 | אייר תשע"ח

תשובה של הראשל"צ הרב אליהו בקשי-דורון שליט"א | 7
ראיון עם הרב איתן איזמן שליט"א | 10
מאמר מאת הרב מרדכי גרינברג שליט"א | 14

ניצוד מקיימים מצוות מורא מקדש על פי הרב קוק | 19
הרב אריאל אדרי שליט"א

בסתור ההר – סודו של 'המנין של ר' זרח' | 29
ראשי המכניות קוראים לבוגריהם לשמור על מורא מקדש | 31

מהדורה מיוחדת לקראת יום ירושלים

תוכן העניינים

בשערי ההר **3**

על המעפילים בהר **7**

הרב אליהו בקשי דורון שליט"א, הראשון לציון, הרב הראשי לישראל (תשנ"ג-תשס"ג)

כל רבותינו אסרו חד משמעית עליה להר הבית - ראיון **10**

הרב איתן איזמן שליט"א, ראש מוסדות נעם-צביה (לשעבר)

כלה שער וחותרנו, ויעלו לציון מושיעים **14**

הרב מרדכי גרינברג שליט"א, ראש ישיבת כרם ביבנה

ראי"ה ויראה **19**

הרב אריאל אדרי שליט"א, אב"ד באר שבע

בירורים בדעת מרן הראי"ה קוק זצ"ל בענין הכניסה להר הבית **23**

הרב עמיחי אליאש, ישיבת שלום בניך

מכתב ראשי המכינות **31**

בצל ההר - הדים חוזרים לגליון הקודם **5**

בסתר ההר **29**

מערכת: הרב איתי הלוי, הרב יהושע ואן דייק,
הרב עידו רוזנטל, הרב עמיחי אליאש, שלומי הכהן.

לתרומות, לתגובות ולקבלת החוברת בדוא"ל:

Moramikdash.org.il | lemoramikdash@gmail.com | 053-2418479

חשבון בנק: בנק 20, סניף 439, מס' חשבון 224880

בהעברה בנקאית יש לציין: "עבור מורא-מקדש"

בשערי ההר דבר המערכת

בעזרת ה', שמחים אנו להוציא לאור את הגיליון הרביעי בסדרת 'ומקדשי תיראו'.

חוברת זו יוצאת לאור לקראת יום ירושלים הבא עלינו לטובה, בו זכינו לשחרורם של הר הבית והכותל המערבי מיד אויבינו. השיבה המחודשת שלנו אל המקומות הקדושים דורשת מאתנו לברר את חשיבותם הגדולה ואת המקום המרכזי שהם תופסים בחיינו. רק אם נישא עינינו אל המקומות הללו מתוך הערצה לקדושתם וזהירות גדולה בכבודם נוכל להאיר את חיינו מאורם העליון. כניסה להר הבית בזמן הזה, בניגוד מוחלט להוראת הרבנות הראשית וגדולי הפוסקים, מבטאת לצערנו יחס הפוך ולא ראוי למקום השראת השכינה ויוצרת זילותא וחוסר כבוד כלפי המקום הקדוש והיקר לנו מכל.

שאלת הכניסה להר הבית היא שאלה ציבורית מובהקת הנתונה לסמכותה הבלעדית של הרבנות הראשית לישראל, ועל כן חובה על כל אחד ואחד מאתנו להיות כפוף לפסקי הרבנות הראשית האוסרת את הכניסה להר הבית מכל וכל

גיליון זה עוסק בחלקו הגדול בבירור דברי הרב קוק זצ"ל ביחס לאיסור העלייה להר הבית בזמן הזה. הרב זצ"ל היה כידוע מייסד הרבנות הראשית ורבה הראשון של ארץ ישראל. רצונו העז של הרב להטביע חותם של קדושה על החיים הציבוריים הוליד את הרעיון להעמיד כוח מרכזי של תורה באומה, כוח שיהווה סמכות עליונה ובלעדית בנוגע לפסיקה בהלכות ציבור ומדינה. לשם כך הוקמה הרבנות הראשית לישראל, שיש לה למעשה מעמד של 'מרא דאתרא' ביחס לכלל ישראל. רק רבנות מרכזית כזו יכולה

להוות ערובה שהעניינים הציבוריים והממלכתיים בישראל יתנהלו על פי הדרכתה של תורה. ענייני הכשרות, הגיור, השבת, גיטין וקידושין, מעמד המקומות הקדושים ועוד כהנה וכהנה - כל אלה אינם יכולים לעמוד אלא מתוקף סמכותה של הרבנות הראשית לישראל (כבר כיום ניתן לראות בצורה מוחשית כיצד ניסיונות של גורמים שונים לחרסם במעמד הרבנות הראשית עלולים להוביל, חלילה, לפגיעה אנושה בצביונה היהודי של המדינה). משום כך חובה עלינו לחזק ככל שניתן את מעמד הרבנות הראשית במרחב הציבורי.

4 | וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ - גִּילְיוֹן 4

הגמ' (שבת יט:) מספרת על תלמיד חכם שהורה הלכה במקום מסויים כנגד המרא דאתרא של אותו מקום ונענש על כך בעונש חמור. מבאר שם הרב (בעין א"ה) שהוראה הלכתית כנגד רב המקום פוגעת בכל סדרי הדת במקום ועלולה למוטט שם את כל מעמד היהדות והתורה: "במקומו של אדם גדול... מאוד צריך שלא להפיל דבר אחד מכל דבריו, כי בהזיז חלק אחד מהדרכותיו יזוזו עוד המון דברים רבים שהם טובים ועומדים ברומו של עולם התורה והיהדות של אותו המקום". אם כך הם פני הדברים ביחס למרא דאתרא של מקום מסוים, בוודאי שנכונים הם שבעתיים ביחס למרא דאתרא של כלל ישראל. שאלת הכניסה להר הבית היא שאלה ציבורית מובהקת הנתונה לסמכותה הבלעדית של הרבנות הראשית לישראל, ועל כן חובה על כולנו, כולל תלמידי חכמים הסוברים אחרת, להיות כפופים לפסקי הרבנות הראשית האוסרת את הכניסה להר הבית מכל וכל.

את הגיליון הנוכחי פותחת תשובתו של **הרב אליהו בקשי דורון שליט"א**, זקן הראשונים לציון. הרב מתמודד עם הטענה שהכניסה להר הבית מהווה כיבוש של המקום ושולל אותה מכל וכל.

לאחר מכן מובא ראיון שערכנו עם **הרב איתן איזמן שליט"א**, תלמיד ותיק של רבנו הרצ"ה קוק זצ"ל, ממקורביו של מרן הגר"א שפירא זצ"ל ומנכ"ל הרבנות הראשית בזמן כהונת הגר"א שפירא והגר"מ אליהו זצ"ל כרבנים ראשיים. הרב חוזר ומדגיש את התנגדותם הנחרצת של רבנים אלו ושאר גדולי הדור הקודם לכניסה להר הבית ודוחה טענות שמעלים תומכי הכניסה.

הרב מרדכי גרינברג שליט"א, ראש ישיבת כרם ביבנה, מברר במאמרו את התהליכים שצריכים לעבור על העולם בכדי שיהיה ראוי לבנין המקדש. מתוך כך הוא גוזר מה באמת מוטל על כל מבקש ד' ודורש ציון בימים אלו.

בהמשך הגליון מובאים שני מאמרים העוסקים בבירור מקחו של **מרן הרב קוק זצ"ל** בנושא הכניסה להר הבית.

הרב אריאל אדרי שליט"א, אב"ד באר שבע, רב שכונת הר חומה בירושלים ור"מ בישיבת הר המור, מברר את שיטת הרב בענין מצות מורא מקדש. לעומת הטענה כי מצות מורא מקדש יכולה להתקיים רק כאשר נמצאים בהר הבית, הוא מראה כי מרן הרב זצ"ל סבר כי היא מתקיימת גם באמצעות המנעות מלהכנס להר ומבסס את דבריו.

הרב עמיחי אליאש מפרץ טענות שונות ביחס לשיטת הרב זצ"ל. הוא מוכיח כי הרב זצ"ל אסר את הכניסה לכל שטח הר הבית ולא רק למקום המקדש, כי הוא סבר שהאיסור קיים ביחס לכל שכבות הצבור, גם אלה הנשמרים להכנס בטהרה, וכי הוא קיים גם כאשר "נוכרים מקרקרים בהיכלו". כמו כן הוא דן בטעמי האיסור ומסיק שהוא קיים עד שיבנה בית המקדש במהרה בימינו.

בגליון זה אנו מחדשים את מדור **בצל ההר** - הדים חוזרים לגליונות הקודמים, ובו התייחסות לטענות שונות ביחס לשיטת הרצי"ה זצ"ל, כפי שהתבארה בגליון הקודם.

במדור **בסתר ההר** חושף הרב עידו רוזנטל טפח מענין מעולמם של יקירי ירושלים ומראה את החשיבות העליונה שייחסו למורא המקדש.

ביום חגה של ירושלים, אשר בשמה רמוז כי השלמות תבוא דוקא מתוך יראה, נאחל לה כי יתקיים בה הכתוב (ישעיה נב, א): "עורי עורי לבשי עזך ציון, לבשי בגדי תפארתך ירושלם עיר הקדש, כי לא יוסיף יבא בך עוד ערל וטמא", במהרה בימינו אמן.

בצל ההר

הדים חוזרים לגליון הקודם

על דעת הרצי"ה קוק בענין כניסה להר הבית

לאחר שבררנו (בגליון הקודם ובסרטון עדויות מתלמידי הרצי"ה*) שהרצי"ה זצ"ל אסר לחלוטין את הכניסה להר הבית, נטען שבימי הרצי"ה היתה לנו ריבונות ברורה ומוחלטת בהר הבית, ואילו היום איבדנו כמעט לגמרי את ריבונותנו על ההר.

אך טענה זו אינה עומדת במבחן העובדות. כבר בשנת תשכ"ז מסרה הממשלה את ניהול ההר כולו לידי הוואקף, ואסרה מכל וכל תפילת יהודים בהר (כמתואר בספר 'הר הבית' לגר"ש גורן עמ' 28-34), ומאז ועד היום המצב לא השתנה באופן מהותי. לצורך הכנת המאמר והסרטון על דעת הרצי"ה שוחחנו עם עשרות רבות מתלמידיו, והם ספרו שהיו שטענו בפני הרצי"ה שצריך לעלות להר ולחזק את הריבונות כי הערבים עושים בו כרצונם, והרצי"ה לא זז מעמדתו התקיפה שאסור להיכנס להר.

* מופיע באתר 'מורא מקדש'.

גם מלשון הכרוז שכתב רבנו הרצ"ה על איסור העליה להר (לנתיבות ישראל הוצאת מאבני המקום ח"ב עמ' רפא) ברור שהוא נכתב בדיוק כנגד הטענות שצריך לעלות להר בשביל לחזק את הריבונות: **"כל החומרה הגדולה ההלכתית של איסור הכניסה אליו, מפני היותנו עוד ע"פ ההלכה במצב של טומאה, איננה נוגעת, פוגעת וגורעת במשהו בערך הבעלות הקנינית שלנו על שטח המקום הקדוש הנאדר בקודש הזה".**

הרצ"ה מוסיף וקובע שם שהר הבית הוא **"ככל שטחי מקומות ארץ חיי קדשנו, ברשותנו ובבעלותנו. ברשותנו ובבעלותנו הם מסדרים להם שם סדרי תפילותיהם ביום השישי. קבוצות חיילינו הנמצאים שם שומרים ומשגיחים עליהם בפקודת שלטונותינו".** גם כיום כל סדרי תפילות המוסלמים בהר הם ברשותנו ובבעלותנו, וכשהמשרה רוצה היא מגבילה את מספר הנכנסים וגילם. אכן יש חולשות בהופעת רשותנו ובעלותנו, כפי שהיו גם אז, וכפי שישנה חולשה בהופעת ריבונותנו גם בשאר "שטחי מקומות ארץ חיי קדשנו" אז והיום, אך אין זה משנה את קביעתו היסודית של הרצ"ה שהר הבית נמצא **"ברשותנו ובבעלותנו".**

כפי שבררנו בגליון הקודם, הרצ"ה סבר שדווקא ההימנעות מכניסה להר מתוך זהירות בקדושתו היא שתחזק את אחיזתנו ושליטתנו בו. כפי שמובא לקמן במאמרו של הרב עמיחי אליאש, כבר בימי הראי"ה טען הרב חיים הירשנזון שהמצב בו הערבים עושים בהר כרצונם ואנו עומדים מלמטה מחייב לעלות להר בשביל כבוד האומה, והראי"ה משיב לו שכבוד האומה יהיה דווקא על ידי המנעותנו מלהיכנס להר, הנובעת **"מפני רוב הקישור שלנו אליו ואל רוממות קדושתו".**

**"טמאי מתים אנחנו, ועד הזמן אשר תבוא
טהרתנו, בעת אשר הישועה השלמה תופיע,
אין אנו דורכים במקום הקודש, רק עומדים
אנחנו באימה ופחד, בגודל רוח ובטחון נמרץ,
לפני הכותל המערבי, ושם שופכים את לבנו, את
הלב הישראלי"**

הדרכות לחברי משלחת ציונית בבואם ארצה.
אגרות הראיה ג עמ' קסח

על המעפולים בהר* הרב אליהו בקשי דורון שליט"א הראשון לציון, הרב הראשי לישראל (תשנ"ג-תשס"ג)

מאז הרחיב ה' לנו ושוחררה ירושלים, בשערי הר הבית נצב שלט מטעם הרבנות, המודיע על הלכות הר הבית ומזהיר מעלות בהר מפני קדושתו, הוראה זו שנהגו בה מדורי דורות נקבעה ע"י הרבנות הראשית מאז שחרור הר הבית, והסכימו עמה רוב הרבנים וגדולי ההלכה בדורינו.

עם כיבוש העיר נדונה ביתר שאת ובהרחבה סוגיית הר הבית וקדושתו, נתפרסמו מאמרים בספרי ההלכה, נערכו מדידות ונשמעו דעות שונות, ונתפרסמה חוות דעת ע"י כמה רבנים שבחלק מסויים בהר, מותרת הכניסה לאחר טבילה וטהרה כראוי. על סמך דיעה זו יהודים שנכספה וגם כלתה נפשם לחצרות בית ה' נכנסו מדי פעם להתפלל בשטח המותר בהר הבית. לאור היתר זה אוהבי ציון וירושלים, המבקשים לחונן את עפרה, שאינם מסוגלים לחיות עם הגזירה שהר ציון שמם וזרים מהלכים בו, תובעים לעלות בהר, ועושים זאת בכח הזכות ובזכות הכח, ומידי פעם עדים אנו לנסיונות לעלות בהר, ולמאבקים שאינם מוסיפים כבוד לירושלים למקדש ולאחדות ישראל.

הרבנות הראשית ורוב גדולי ישראל, כחכמים הרואים את הנולד לא הסכימו להכנס לפירצה דחוקה ולהתיר הכניסה להר הבית. משום מורא מקדש לא הסכימו עם הדיעה שיש מקום להתיר הכניסה בשולי ההר ע"י טהרה כראוי. בדור זה שקלות הדעת אינה יודעת גבולות, רוב הציבור לא יבחין בין התחומים, לא יקפיד על הטהרה, וכל קולא בכניסה להר באזור מסויים תהא מכשלה לרבים באיסור שלדעת ראשונים יש בו כרת. על כן קבעו חכמי הדור לעשות משמרת לשמירת המקדש, ונקבעה ההלכה כפי שנהגו שאין להכנס בימינו לכל שטח הר הבית מפני קדושתו.

לאחרונה, עקב התמורות המדיניות והדיונים המעשיים על השלום, כשנשמעו קולות שגם הר הבית על אבן המקח, כשזה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, השואלים בשלומה של ירושלים דואגים ומבקשים שלא לחשות למען ציון, וגברו הקולות של המבקשים לעלות

* שו"ת בנין אב ג, נב.

בהר ולהתפלל בו, וזאת כדי להחזיקו לא רק מבחינה צבאית ולהוכיח בעלותנו במקום. הבקשה צוברת תאוצה עד כדי שנשמעים תביעות והבטחות מגורמים פוליטיים לאפשר התפילה בהר הבית ליהודים, משלחת מכובדת של בני ציון יקרים בני תורה המודאגים מהקולות הנשמעים על השליטה במקומות הקדושים פנו לרבנות הראשית, לשקול שנית את הפסיקה האוסרת את הכניסה להר הבית ליהודים, לאור המצב החדש, לדבריהם הלכה זו מצלמת מצב שהר הבית כולו בחזקת הנוכרים, העושים בו שימוש כמקום קדוש, כראיה לדבריהם צטטו מאמרים שנתפרסמו בנידון כאילו הרבנות בפסיקתה מוותרת מראש על האחיזה בהר הבית, והשאלה היא אם נכון למצא הפתח, לדון שנית אם יש מקום להתיר הכניסה על מנת ליצור עובדות של נוכחות יהודית בהר כמקום קדוש.

דוקא השיקול החדש שנראה כהכרחי לצורך שעה (- הכיבוש), בטעות יסודו. דוקא היום לאור הנסיבות והדיונים יש להדבק בהלכה שהר הבית כולו קדוש לנו מכל, ואסור לנו ולאחרים להכנס בו מכח קדושתו

מבלי להכנס לשאלה ההלכתית, אם יש מקום להקל הכניסה להר באזור מסויים, ואם נכון להסתכן ולהתיר בשעה שברור שההיתר יגרום מכשול לרבים שלא יבחינו בגבולות, נראה לי שדוקא השיקול החדש שנראה כהכרחי לצורך שעה, בטעות יסודו. דוקא היום לאור הנסיבות והדיונים יש להדבק בהלכה שהר הבית כולו קדוש לנו

מכל, ואסור לנו ולאחרים להכנס בו מכח קדושתו. האחיזה בשטח מסויים ע"י כניסת יהודים לתפילה תגביר את האפשרות לחלוקה של ההר לפי השימוש בו, ותביא בעקיפין למצב שהחלק הגדול והקדוש יותר של ההר יהיה לא בחזקתנו ולא בבעלותנו.

ההלכה שאין להכנס להר הבית יש בה דרגות שונות על פי דרגות הקדושה כמבואר במשנה וברמב"ם, בקודש הקודשים אסורה הכניסה לכל אדם לעולם, מלבד הכהן הגדול הנכנס ביום הכיפורים לפני ולפנים, וגם הוא לא בא בכל עת אל הקודש רק בזאת יבא במסגרת עבודתו בקדושה ובטהרה ביום הכפורים, בשטח המוגדר כקודש, אסורה הכניסה לזרים ורק כהנים בעבודתם נכנסים לצורך עבודת המקדש בקדושה ובטהרה והזר הקרב יומת, בשטח העזרה המכונה עזרת ישראל מותרת הכניסה רק לטהורים לצורך העבודה כשמורא מקדש עליהם, קדושת הבית וההר נוהגת לדורות גם כשחרב הבית, וגם כיום שאין אנחנו יכולים להעלות ולהראות, חל איסור הכניסה למקדש וחייבים אנו בכתוב "ואת מקדשי תיראו", בזמן שבית המקדש היה קיים מצוים על שמירת המקדש וקדושתו, ומשמרות של שבת בני לוי הקיפו המקום במשמר של כבוד ושמירה מפני הטומאה וכניסת זרים, אין חולק שברוב שטח הר הבית, בקודש הקודשים ובקודש, אין כל היתר כניסה ליהודים, כך שגם אם נדון ונפסוק הלכה כדעת המתירים, תותר הכניסה לתפילה בהר הבית ליהודים רק בשטח מצומצם בשולי ההר, ואם בכך נפגין נוכחותנו ואחיזתנו תהא בכך הכרה ח"ו או הסכמה בשתיקה שברוב ההר ובמקום המקדש ממש, השימוש שנעשה ע"י הנוכרים תהא בו חזקה, כדרך שאנו מבקשים לאחוז בו.

יש המבקשים להקים בשטח המותר לדבריהם בית כנסת שיקבע ויסמל את אחיזתנו במקום, שיוכיח שהמקום קדוש ליהודים. באם יבוצע הדבר בהכרח בית הכנסת יהיה קטן בשולי ההר, כשמולו נצב בקודש פנימה המסגד הגדול והגבוה ממנו, השימוש בבית הכנסת יהיה מוגבל מחמת דיני הטהרה, ורוב החרדים לדבר ה' ומחמירים במורא מקדש לא יכנסו בו. בושה תכסה פנינו אם זה יהיה סמל אחיזתנו בהר, אל מול אחיזתם ברוב השטח הבנוי והמשמש ע"י ידם לתפילות המוניות.

כשם שאין אדם נוגע בבבת עינו מחמת הרגישות והזהירות, כך נצטוונו שאל נבא בכל עת אל הקודש, וזה יחסנו וזכותנו על הר הבית. כל זלזול ח"ו בדין מורא מקדש ושמירת המקדש לעת כזאת מחליש למעשה את כוחנו ותקותנו על מקום המקדש גם כלפי שמים וגם לעיני הבריות

על כן נראה שדוקא בעת הזאת, לאור הנתונים, יש להקפיד על מצוות מורא מקדש ולהדגיש שדוקא בכך שאנו מנועים מלהכנס להר, ההר קדוש לנו כבבת עינינו ויקר לנו מכל, ובעלותנו עליו כמקום הקדוש ביותר לעם ישראל, אינו מתבטאת בשימוש של תפילה בבית כנסת, אלא כמקום ששם צוה ה' את הברכה וזה שער השמים. כשם שאין אדם נוגע בבבת עינו מחמת הרגישות והזהירות, כך נצטוונו שאל

נבא בכל עת אל הקודש, וזה יחסנו וזכותנו על הר הבית. כל זלזול ח"ו בדין מורא מקדש ושמירת המקדש לעת כזאת מחליש למעשה את כוחנו ותקותנו על מקום המקדש גם כלפי שמים וגם לעיני הבריות. הלחימה על ההר על ידי העפלה לא נכונה בשוליו, יש בה לא רק זלזול בהר שיועד לא לבית כנסת אלא לבית מקדש, לא רק פגיעה בהוראתה וסמכותה של הרבנות הראשית, וברבנים הרבים שפסקו כך להלכה. יש בה ניהול מאבק בדרך לא נכונה, שתביא ח"ו לחלוקת ההר על פי השימוש במקומות הקדושים למעשה, שבו ודאי ידינו על התחתונה. מי יתן והיה בכחנו לקיים את מצוות שמירת המקדש, וחייילי ישראל היו עומדים כבני לוי סביב כל ההר כמשמר כבוד המעיד על קדושתו. לפי שזו תפארת גדולתו, לא הכניסה ההמונית והשימוש בו קובעים את הקדושה, אלא דוקא יחודו של ההר ומגבלותיו.

ניתן להבין את הדאגה והרצון העז לראות בתפארת ציון וירושלים, ועל כך מתפללים אנו בכל יום ומחכים לגאולה בבנין ציון. אולם הצפייה לגאולה אינה צריכה להביא לדחיקת הקץ, הרעבון הרוחני לקדושת ההר אינה צריכה לההפך לבולמוס בו כל הדרכים כשרות, ויש בהם להשקיע את הרעב, גם אם למעשה מזיקים הם. דוקא לעת הזאת יש לנהוג בתבונה וסוף מעשה במחשבה תחילה.

ויהי רצון שישמעו תפילותינו שיבנה הבית כבתחילה, ויכוון המקדש על מכונו ונראה בבנינו ונשמח בתיקונו, ובתיקונו של עולם.

כל רבותינו, אסרו חד משמעית עליה להר הבית - ראיון הרב איתן איזמן שליט"א ראש מוסדות נעם-צביה (לשעבר)

מה דעת הרב בעניין עליה להר הבית?

הרב קוק זצ"ל כתב בספרו משפט כהן (סימן צו) דברים מאוד ברורים: "אין לנו כלל ענין הכרעה בין ההרים הגדולים, בין התנאים והאמוראים, ובין רבותינו הראשונים, ביחוד בין הרמב"ם והראב"ד, בדין זה של קדושה ראשונה ושניה של המקדש, אם קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא או לא קידשה לעתיד לבוא".

והוא מדגיש: "על פי דרך ההוראה הכבושה בישראל, נחשב כל דבר שנשאר בלא-הכרעה אצל הדורות הקדמונים, ביחוד בדבר שלֵאָסורים הוא איסור דאורייתא ודאי, ובפרט איסור חמור של חיוב כרת - לספק גמור שישום אדם רשאי להקל בו... ובפרט בנידון דידן, שכמה וכמה דורות עברו, שנמסרה לנו הקבלה הקבועה, שמחזיקים בדעת האוסרים, ויראים וחרדים הם כל עדת ישראל מלהיכנס אל מקום המקדש מפני הטומאה, בודאי אין זה מן המידה כלל, לקום עכשיו בזמן הזה ולאמר, שנמצאה ההכרעה להקל בזה".

הדברים מאוד ברורים. הרב חוזר וכותב במפורש גם כמה פעמים באיגרות, על האיסור לעלות להר הבית. שמענו את הדברים עשרות פעמים גם מפי הרב צבי יהודה זצ"ל, שאמר במפורש שאסור לעלות להר הבית, מחמת האיסור של 'מורא מקדש' ומכך שבכל עליה לשם נכנסים לחשש כרת.

אם כן, יש כאן הכרעה ברורה של הרב זצ"ל, של הרב צבי יהודה, של מורנו הרב אברהם שפירא, יחד עם כל רבותינו הרבנים הראשיים לדורותיהם ומועצת הרבנות הראשית, כולל מורנו ורבנו הרב שאול ישראלי שגם כתב את זה בדרשותיו, שאסור לעלות להר הבית. הדברים מפורשים וברורים. אין כל אפשרות לומר שאותם גאונים חשבו אחרת.

האיסור לא תלוי במדידות כאלו ואחרות

אנחנו גם לא יכולים לסמוך על המדידות, לעומת אלה הטוענים שאחרי שמדדו נשתנו הדברים. איננו יודעים בבירור את הדברים, אלא הכל זה השערות. כאשר הרב שמואל וינגרטן הביא לרצ"ה את החוברת שכתב, הכוללת חישובים על שטחים המותרים

ואסורים בהר הבית, הרצי"ה לא רצה להסתכל עליה בכלל. הוא דחף את החוברת הצידה ואמר: "בשביל מה אתם כותבים את כל הדברים הללו, בשביל להכשיל עוד אנשים בכרת? עוד חתיכת כרת?! מה אתה רוצה שעם ישראל יעבור עכשיו?!". המחבר נבהל מאוד מהתשובה החריפה של הרצי"ה. אלו דברים חמורים, לא מליצות. היה ברור חד משמעית שאין שום אפשרות ורצון להתפייס בעניין העליה להר הבית, ושזה לא תלוי במדידות כאלו ואחרות.

ראינו על רבותינו מהו 'מורא מקדש'

הרב צבי יהודה היה כל כולו בקדושה. מי שראה אותו עומד ומתפלל בדבקות ליד הכותל, ראה את המורא, הרצינות והקדושה המדהימים שהוא חש שם. הוא אף היה נזהר שלא לשים את אצבעותיו בתוך חרכי הכותל, כי גם זה לדעת הרב זצ"ל כבר חלק מקדושת הר הבית. גם כשהוא היה נפרד מהכותל - הוא חיפש את האבן הבולטת ביותר, התכופף אליה ונשק בה, כדי שחס ושלום לא יתקרב יותר ממה שמותר. וכמובן

כיסופים הם לא היתר לעבור עבירות ח"ו. מי שיש לו כיסופים למקדש, שילמד מסכתות זבחים, מנחות, מידות וכו', יתעלה בתורה, ויתפלל לקב"ה על בנין בית המקדש

הפרידה, איך הוא הלך אחורנית, את כל רחבת הכותל, כדי לא להפנות את גבו אל הכותל. **ראית עליי מה זה 'מורא מקדש'!**

גם למורנו הרב אברהם אלקנה שפירא זצ"ל, היה 'מורא מקדש'. פעם אחת רצינו לקחת אותו לבקר במנהרות הכותל. הוא מאוד פחד. אמרנו לו שמנהרות הכותל זה הרי בסך-הכל מעבר לכותל ואין ממה לחשוש, והוא ניאות. הגענו עד לפתח של המנהרות, והוא נעצר, אמר: "אני לא מרגיש טוב, אני לא יכול להיכנס". **ראית את ה'מורא מקדש' עליו, שמא חס ושלום הוא יעבור במקצת את הגבול. כך צריך להרגיש מול הכותל המרום והקדוש.**

הדברים החד-משמעיים של הראי"ה והרצי"ה הן כפסק הלכה לדורות

הדברים ברורים וודאיים. לכן, תמוה ומשונה מאוד שיש רבנים הטוענים שיש בכוחם לחלוק על הרב צבי יהודה, ואולי גם על הרב זצ"ל, והם חושבים שהם דומים לגאוני הדורות שהיה בכוחם לחלוק על גאונים קדומים להם. הרב צבי יהודה בזמנו אמר חד משמעית, **שבענייני כלל ישראל, הרב קוק זצ"ל הוא הפוסק לדורות!** וכששאלו אותו - וכי איך הרב יכול לפסוק לדורות, הרי הוא לא חי כיום, הוא השיב: **בענייני כלל ישראל הרב זצ"ל ממשיך להיות הפוסק של עם ישראל לדורות.**

לא כל אחד יכול לבוא ולומר את ההיפך ממה שאמרו גדולי האחרונים. אנחנו לא באים להתקף אף רב, אנחנו רק באים לומר בצורה מפורשת וברורה מה הייתה דעת הרב קוק

זצ"ל, הרב צבי יהודה זצ"ל, הרב שפירא זצ"ל, הרב ישראל זצ"ל, שאנו שותים בצמא את דבריהם ומשתדלים להמשיך את דרכם. גם הרב מרדכי אליהו זצ"ל, חד משמעית לא הסכים שיעלו ויסתובבו בהר הבית, ואמר על כך דברים מפורשים וברורים.

יש טוענים שהרב צבי יהודה לא היה פוסק, וממילא אין לראות את דבריו כמחייבים.

מי שהכיר את הרב צבי יהודה, מי שראה את התשובות שהוא הכין, את המקורות שהוא כתב בעולת ראייה וכו', מבין שאין הרבה אנשים שיש להם את ההיקף והבקיאות המיוחדים שהיו לו, בכל הש"ס, ירושלמי, פוסקים, ראשונים אחרונים שות"ם וכו'. מי שהכיר אותו טוב יודע שבעניינים רבים הוא גם פסק. **אין ספק שההדרכות והאמירות החד משמעיות שלו בעניין זה הן כפסק הלכה לדורות.**

יש לדעת גם שכל גדולי ירושלים, ביניהם למשל הרב אויערבך זצ"ל, הרב אלישיב זצ"ל והרב ז'ולטי זצ"ל, ממש העריצו את הרב צבי יהודה. במו עיני ראיתי את הערצתם אליו. אם הם היו שומעים שאומרים ש"הוא לא היה פוסק" - הם ודאי היו מוחים על כך נמרצות.

יש טוענים: "לא שמענו מהרצ"ה הסתייגות מכניסה להר הבית"...

איזו מין טענה זו? וכי "לא שמעתי" זו ראייה?! גם אם אתה לא דיברת איתו על זה, אנחנו כולנו כן שמענו ממנו התנגדות חריפה לכך, כמה וכמה פעמים.

הר הבית בידינו!

יש טוענים, שכלל שיותר אנשים עולים, כך מתחזקת הריבונות שלנו על ההר, ואם אנחנו לא ניכנס להר-הבית, בעצם אנחנו מכריזים 'זה לא שלנו'. כך הריבונות תיחלש, ויש חשש שהר הבית ימסר לערבים.

את השאלה הזאת שאלו גם את הרב צבי יהודה, והוא תמיד אמר, בצורה חד משמעית: **"הר הבית בידינו!"** הוא הסביר שיש לנו שם ריבונות, והסידורים המעשיים בשטח לא משנים עובדה זו. הממשלה, הצבא והמשטרה הם הריבון והבעלים שם, והם מחליטים מי יפעל שם ומי לא, וממילא האיסורים לא נדחים מפני כך, ואין שום צורך לעלות להר הבית כדי לבסס את אחיזתנו בו. הוא גם הוסיף ואמר עשרות פעמים: **"אנחנו לא עולים להר הבית, לא בגלל שאנחנו לא יכולים אלא רק בגלל שאנחנו לא רוצים!"** - מחמת האיסור ההלכתי החמור.

ומה עם הפרובוקציות שהערבים עושים שם?

מי שמכיר את הר-הבית, למשל מעמידה על הר הזיתים, יודע שהערבים משחקים כדורגל בשטחים שאליהם לא נכנסים העולים כיום. הדבר ודאי מסור לצבא ולמדינה שלנו, שיכולה וגם צריכה להשליט שם את הסדר ולמגר את כל הבזיונות שנמצאים שם. אבל זה לא מתיר לנו, כאנשים פרטיים, לבוא למקום שפל רבותינו אסרו לעלות לשם.

עליה להר הבית - רק כשתחזור הנבואה

מתי נוכל להיכנס להר הבית, במה זה תלוי?

עד שהנבואה לא תחזור, לא נדע בוודאות איך לעשות את הדברים. על הפסוק: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ככל אשר אני מראה אותך, את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, וכן תעשו" אומר רש"י: "תעשו" - לדורות". שואל החתם סופר: הרי המשכן, בית ראשון ובית שני לא היו באותן המידות, וגם בית שלישי, לפי נבואת יחזקאל, לא יבנה באותן

המידות, ואיך ניתן לומר "וכן תעשו" - לדורות? מסביר החתם סופר שיש לקרוא את הפסוק כך: "ככל אשר אני מראה אותך, את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, וכן תעשו - ככל אשר אני מראה אותך" - כל פעם שתמצאו לבנות את בית-המקדש אני אראה אתכם מחדש כיצד לבנותו. ובאמת

איזו מין טענה זו - 'לא שמענו מהרצ"ה הסתייגות מכניסה להר הבית? וכי 'לא שמעתי' זו ראייה? גם אם אתה לא דיברת איתו על זה, אנחנו כולנו כן שמענו ממנו התנגדות חריפה לכך, כמה וכמה פעמים!

בבית ראשון ובבית שני הייתה נבואה, ובע"ה גם בבית שלישי תחזור הנבואה, וכל הספיקות יוסרו, ונוכל לעלות בקדושה, ולבנות את ביהמ"ק.

לכן, בנוסף לאיסור ההלכתי, הרב צבי יהודה גם אמר שלפני בניין בית המקדש יש לנו עוד שלבים נוספים, ביחוד ביסוס מלכות ישראל ומחייט זרעו של עמלק, שקודמים לבניין בית המקדש*. ככל שנבסס את מדינת ישראל כמדינה ריבונית חזקה בכל החלקים שלה, כך נסייע למהלך הגאולה, עד שתגיע המציאות היותר עליונה, שבה תתחדש הנבואה, ואז ודאי נדע בדיוק היכן מקום המזבח, וממנו נוכל למדוד ולבנות את בית המקדש.

כיסופים למקדש לא מתירים לעבור עבירות

יש טוענים: האיסור הזה חוסם את הכיסופים שלנו למקדש.

כיסופים הם לא היתר לעבור עבירות ח"ו. מי שיש לו כיסופים למקדש, שילמד מסכתות זבחים, מנחות, מידות וכו', יתעלה בתורה, ויתפלל לקב"ה על בנין בית המקדש.

תלמידים רבים של הרב צבי יהודה מצטטים בשמו: "בעניין הר הבית אנחנו נטורי קרתא". כיצד ניתן להבין ביטוי זה, הרי גישתנו הפוכה מגישת נטורי קרתא?

גישתנו הפוכה מגישת נטורי קרתא בכך שאנחנו שמחים במעשה ה', ואנחנו יודעים לומר על הגאולה - "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו". אך זה לא מתיר לנו לעשות איסורים, לכן, לגבי עליה להר הבית, שאין בה שום מצוה, אלא רק איסורים וחששות כרת חמורים, אומר הרב צבי יהודה - "אנחנו נטורי קרתא", אנחנו מחמירים ולא מקילים בקדושת הר הבית. מי שחש את קדושת הר הבית ומבין מהו 'מורא מקדש', מפחד מלעלות להר הבית.

* ע"פ הרמב"ם הלכות מלכים א, א-ב.

כלה שעיר וחותנו, ויעלו לציון מושיעים על המצאבק של אדום וישמעאל בהר הבית*

הרב פרדכי גרינברג שליט"א

ראש ישיבת כרם ביבנה

על הקשר שבין עשו וישמעאל נאמר בתורה: "וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל... לו לאשה" (בראשית כח א). חז"ל הביעו את חששם משידוך זה, וכך כתבו על הפס' בפרשת ברית בין הבתרים, "קחה לי עגלה משולשת... ותור וגוזל" (שם טו ט): "עגלה זו מלכות אדום... ותור, אלו בני ישמעאל, ותור בלשון ארמית שור. אוי לארץ כשיצמד שור זכר (ישמעאל) עם הנקבה (עגלה, מלכות אדום), יפתחו וישדדו כל העמקים" (ילק"ש פ' לך). אך לא נתבאר בדברי חז"ל מה הם המעמקים.

פעם נוספת אנו נפגשים עם עשו וישמעאל כשהם מערימים סוד על ישראל - "כי הנה אויבך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש. על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך" (תהלים פג). כבר פירשו הראשונים ש'אויבך' אלו ישמעאל, ו'שונאיך' אלו אדום (רבנו בחיי דברים ל ז). אך לא ברור מה הם הסודות והצפונות שהם מתייעצים עליהם.

שוב אנו נפגשים עם רשעותם של בני אדום כשהם אומרים: "ערו ערו עד היסוד בה" (תהלים קלז). חז"ל אמרו שרשעותם של בני אדום גדולה מזו של בני בבל, אף שגם הם החריבו את המקדש, משום שהבבלים לא קעקעו אותו, ובני אדום מבקשים לקעקע אותו מן היסוד.

חז"ל, בדבריהם על היסוד והצפונות והמעמקים, מכוונים כנראה למה שכתב הרמב"ם בהל' בית הבחירה (פ"ב, ה"א), ששלמה ידע שהבית עתיד להיחרב "ובנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות". ושם אכן גנזו יאשיהו המלך לפני הגלות. אמנם בגמרא (יומא נג ע"ב) מצינו מחלוקת תנאים אם הארון גנזו במקומו או גלה לבבל, אך הרמב"ם פסק כמ"ד 'במקומו גנז'. וקשה, מדוע פסק כן הרמב"ם, ויתירה מכך - מדוע נזקק בכלל הרמב"ם לנושא זה, הרי אין לכך שום נפקא מינה למעשה, ואין דרכו של הרמב"ם לעסוק בחיבור זה אלא בדברים הנוגעים למעשה.

* מאמר זה הינו תמצית שכתב הרב מתוך מאמר ארוך. את המאמר המלא ניתן לקרוא באתר "מורא מקדש".

ר' יעקב עמדין, בחידושיו על הרמב"ם, ביאר שהרמב"ם הלך בזה לשיטתו. הרי הרמב"ם פוסק שקדושת א"י לעניין מצוות התלויות בארץ בטלה, ולעומת זאת קדושת ירושלים והמקדש לא בטלה, והנכנס לשם חייב כרת. וכתב הרמב"ם שטעם הדבר הוא שקדושת א"י היא מפני הכיבוש, וכשגלו בטל הכיבוש ובטלה הקדושה, אבל קדושת המקדש היא מפני השכינה, וקדושת שכינה לא בטלה לעולם (בית הבחירה פ"ו הט"ז ט"ז). ומבאר הר"י עמדין שמשום כך כתב הרמב"ם שהארון נגזז במקומו, שהרי מקדש של מעלה ושל מטה מכוונים זה כנגד זה, והארון הוא כנגד כסא הכבוד שהוא מקום השכינה (במ"ד ד יג). אילו היה הארון גולה ממקומו הייתה קדושת השכינה בארץ בטלה, ואז אפסה התקווה לבניין הבית השלישי. על כן כתב הרמב"ם שהארון נגזז במקומו, והקדושה קיימת לעולם.

עשו ואדם חורשים רעה על ישראל במטרה לבטל את הקדושה, ועל כן הם מתייעצים על הצפונות, על מקום גניזת הארון, ומבקשים לקעקע את היסודות של המקדש. כל זאת כדי "שלא ייזכר שם ישראל עוד", כשהמטרה הסופית היא "**עליך** ברית יכרותו", שהרי הארון הוא מקום הכסא והשכינה. זה חששם של חז"ל "שיפתחו כל העמקים".

בספר 'ציץ השדה' (לרב יצחק אייזיק הלוי פראג), הסביר בכך את דברי הגמ' בסוף פסחים על הפסוק "מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה" – "אמרה כנסת ישראל עשאוני בניך כחולדה זו הדרה בעיקרי הבתים" ופירש רש"י: "מרב חטאתם, כחולדה זו שדרה בעיקרי הבתים, והיינו **עקרת הבית**". שאל המהרש"א, אם כן הוא, לשמחה זו מה עושה, שהרי סיים המקרא "אם הבנים שמחה". לפי הנאמר לעיל מובן, שהכוונה היא לארון הגנוז במעמקי הבית, והארון כנגד השכינה, ודווקא משום שהשכינה טמונה בעיקרי הבתים, לא אפסה התקווה, שהרי אם היה הארון גולה, לא הייתה תקוה, ועל כן "אם הבנים שמחה".

בספר 'רב הכותל', על חייו ופועלו של הרב גץ זצ"ל, מספרים המחברים על ההשתקקות העזה שהייתה לרב לגלות את כלי המקדש, מתוך אמונה שהדבר יקרב את הגאולה. הוא ניסה לעניין את גדולי ישראל, אך הרצי"ה קוק והאדמו"ר מחב"ד זצ"ל, יעצו לו "להפסיק לחטט, מפני שעדיין לא הגיע הזמן". מסופר שם על אירועים שונים ומוזרים שאירעו לרב, שבעקבותיהם החליט הרב להפסיק החיפושים, משום שראה בהם אות משמים שאכן טרם הגיעה העת*. כבר במשנה מסופר על כהן שהבחין ברצפה בולטת ורץ לספר לחבריו, אך לא הספיק עד שיצאה נשמתו, "וידעו ביחוד ששם ארון גנוז" (שקלים פ"ו ה"א), ופירש הפני משה שהסיבה לכך היא "לפי שכך נגזר שלא יודע עד בוא זמן הפקידה בגאולה האחרונה".

* למשל, בשנת תשמ"ב הגיעה לארץ קבוצה של גוים, ובידיהם מכשיר המסוגל לזהות מה שנעשה מתחת לפני הקרקע. הם בדקו בעזרת המכשיר את הפירמידות שבמצרים, ולאחר מכן את הנעשה בקרקעית מערת המכפלה, ולאור הצלחתם שם ביקשו לגלות היכן טמונים כלי המקדש. הרב אישר להם להיכנס ולבדוק, אך לתדהמתם המכשירים לא פעלו. ניסו שוב ושוב, אך ללא הצלחה. הרב הסיק מכך שאין זאת אלא השגחה אלקית. טרם הגיע הזמן ועדיין לא הוכשרה השעה.

לדברי הגר"א, האזהרה במסכת כתובות, שלא לעלות בחומה ולא לדחוק את הקץ וכו', לא נאמרה על העלייה לארץ כפי שסוברים נטורי קרתא, אלא על בניין בית המקדש, שעליו נאמר: "אם ה' לא יבנה בית, שוא עמלו בניו בר" (תהלים קכז א): "שמוזיהם שלא ידחקו את הקץ וכו' - שמושבעין שלא יצאו מאליהן לבנות את בית המקדש, שושנא דלעילא, עד שיבוא" (פירוש ע"ד הנסתר שיר השירים ב, ז).

מדוע עדיין לא הוכשרה השעה, מתי תוכשר וכיצד נדע שאכן הוכשרה השעה?

בהתגלות הראשונה של רבנו של עולם לאברהם אבינו מוזכרים ארבעה שלבים שיעבור העם בדרכו לייעודו: "לך לך מארצך... אל הארץ אשר אראך, ואעשך לגוי גדול... ונברכו בך כל משפחות האדמה". השלב הראשון - "לך לך", לעצמך, בנה את אישיותך הפרטית. השלב השני - "אל הארץ אשר אראך". זו ההשתלמות הלאומית, בניין הארץ, שהרי אין אומה ללא ארץ. השלישי, הצורה והמהות של האומה - "ואעשך לגוי גדול", והכוונה לנאמר: "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו וכו' ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים ככל התורה הזאת וכו'" (דברים ז ז). גוי גדול הוא עם שאלקים קרוב אליו ומשום כך יש לו תורה אלקית. והרביעי, "ונברכו בך כל משפחות האדמה" - שכל אדם ירצה לחקות אתכם, וכדברי רש"י, שכל אדם יאמר לבנו 'תהא כאברהם'. הייעוד של עם ישראל להיות דמות מופת לאנושות כולה. כך מתאר הנביא: "בימים ההמה יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים, והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר, נלכה עמכם כי שמענו אלקים עמכם" (זכריה ט כא-כג).

לארבעה שלבים אלו מכוונות ארבע הברכות שבברכת המזון. הגמ' אומרת שמשה תיקן לישראל את ברכת הזן כשירד המן, יהושע תיקן את ברכת הארץ כשנכנסו לא"י, דוד תיקן את ברכת 'בונה ירושלים', ושלמה הוסיף 'על הבית הגדול'. בסידורו פירש הרב זצ"ל שברכת הזן היא על האכילה, שהיא בניין הגוף הפרטי, ברכת הארץ כנגד בניין הלאומיות, ירושלים מייצגת את המהות והצורה הישראלית, והמקדש את הצורה הכלל אנושית, כמו שאמר שלמה בסיום תפילתו "למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלקים אין עוד" (מל"א ח ט). כל החזון הזה קשור לברכת המזון משום "שראוי לאיש הישראלי להכיר ערך מזונו הפרטי, שהוא מניח בזה אבן אחת בבניין העולם היותר כללי. ומה מאוד תרומם נפשו וידע כי הוא יושב אל השולחן אשר לפני ה'". כלומר, הגם שהאכילה מבטאת פעולה אנוכית, שרק האוכל נהנה ממנה, עליה להצטרף לבניין האומה והעולם, כאשר כוונתו להתחזק בגופו הפרטי כדי לתרום את חלקו לבניין האומה והאנושות.

החילוק שבין ירושלים והמקדש נעוץ בדברי חז"ל על הפסוק "לך ה' הגדולה... והנצח וההוד" - "והנצח" זו ירושלים, 'וההוד' זה בית המקדש" (ברכות נח ע"א). ירושלים היא הבירה הלאומית, ועליה אנו נלחמים ומובטחים **שנצח**, והיא תהיה בירתנו **לנצח**. אך שונה עניין המקדש, המורה על ההשפעה הרוחנית של ישראל על האנושות. על השפעה זו, אומר הרב זצ"ל, "לא נצטוינו לשאת חרב ומלחמה ולקרוא בשם ה' לעמים לא ידעוהו", אלא כאשר יגדל שם ישראל בעולם "ירצו כולם לבקש את ה' אלקי ישראל". ההשפעה תבוא מתוך ההתרשמות מההוד הנסוך על פניהם של ישראל כתוצאה מההתנהגות המוסרית. אז "עמים רבים יבקשו את פני

ה' בציון, עפ"י תביעה הבאה מהכרה פנימית מצדם, שזהו ערך פעולת ההוד, כהוד מלכות הנתון על מלך רב צדק, שמאהבה ורוממות נפש ירצו הכול להיכנס תחת דגלו" (עולת ראה ח"א עמ' רלד).

סימן לדבר נתן הנצי"ב, כשאמר שאין מקריבים קרבנות "עד שיהיה הערה מן השמים ורשיון מאומות העולם לבנות את בית המקדש" (הרחב דבר ויקרא כו לא). אין כוונתו שמוסדות האו"ם יחתמו על היתר בניה, אלא שתבוא תביעה מצדם שאנו נבנה את המקדש מתוך הכרה בחסרוננו, וכמ"ש חז"ל שאילו היו האומות יודעות עד כמה המקדש יפה להם, היו מעמידים סרדיטות סביבו שלא יפגעו בו (במדבר רבה א ג).

כך כתב הרצי"ה קוק זצ"ל על הכותל: "עומדת ומסוככת היא מצבת-חיים זו בפני הר החמדה... עומדים הבנים... ומיחלים להטהרם מטומאת גלותם ומגעולי אויר ארצות העמים, בהגלות האור הבהיר, בקום החיים השלמים, בהבנות העולם המלא עם השם המלא, אשר אך אז ימלאם לבם ותכשירם רוחם, וכל הגויים יביאום אז לעלות ההרה ולבוא אל המקום פנימה" (לנתיבות ישראל ח"א עמ' לא).

לכאורה דבריו מפליאים, מדוע אנו זקוקים לגויים שיעלו אותנו ההרה, ויכניסונו אל המקום פנימה, וכי איננו מכירים את הדרך?! על פי מה שביררנו הדברים מבוארים - את בית המקדש איננו בונים מעצמינו כל זמן שהאומות אינן מכירות בערכו, ואינן מפצירות בנו לבנותו.

ההתקדמות בהכרה של האומות בגדלותן של ישראל תלויה בנו. כשאנו חוטאים ושפלים, ואיננו מיצגים בחיינו האישיים והלאומיים אידאל אלקי, הגויים אינם רואים כי שם ה' נקרא עלינו, אין בהם יראה מפנינו והם אינם מתפעלים מאתנו. כל עוד אין הגויים מתרשמים מהגובה המוסרי של חיינו, ואינם רואים בנו את התקווה הגדולה לאנושות מוסרית ומתוקנת, לא תבוא מצדם תביעה לבניין המקדש. כל עוד כל אב גוי אינו אומר לבנו 'תהא כאברהם', לא מתקיים 'ונברכו בך כל משפחות האדמה'. רק כשנהיה מה שאנו צריכים להיות, הגויים ידחקו בנו לבנות את בית המקדש, וזה יהיה האות וההערה מן השמים שאכן הגיעה העת לבנותו.

הצהרתו של נשיא ארה"ב והכרתו בירושלים כבירת ישראל, אינה הצהרה פוליטית גרידא, אלא שלב נוסף בסולם העולה בית א-ל. אפילו הנוצרים, שבנו את אמונתם על זניחת ה' את ישראל, וכתבו כי אלקים "שנא ושונא את היהודים", וכי "לעולם לא תהיה להם מדינה ולא בית מקדש" (ח"ו), נאלצים כיום להכיר בכך שהברית שבין אלקים וישראל עדיין קיימת.

החובה המוטלת עלינו, מעבר לצפיות ותפילות לבניין המקדש, היא בניין אישיות פרטית ולאומית שתקדש שם שמים, כדברי חז"ל "שיהא שם שמים מתאהב על ידך", שיאמרו על כל אחד מאתנו: "ראו אדם שלמד תורה, כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו".

רבונו של עולם תורם את חלקו: "וקדשתי את שמי המחוּלל בגויים... וידעו הגויים כי אני ה'... ולקחתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם" (יחזקאל לו), והארץ נותנת פירותיה, שהוא הסימן לקץ המגולה (סנהדרין יז).

מאתנו יאהיב שם שמים בהתנהגותו האישית, והמדינה תהווה יסוד לכסא ה' בעולם, או אז תראינה האומות כי שם ה' נקרא עלינו, ותדרושנה את בניין המקדש, מתוך הערצה והכרה פנימית בגדולתם של ישראל, ואז יאמרו כולם "לכו ונעלה אל הר ה', אל בית אלקי

יעקב, ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" (ישעיה ב). זאת תהיה ההערה מן השמים, ובה נדע כי הגיעה עת דודים.

"ועד אז, כל ישראל חברים יתאגדו לאגודה אחת, לכוון את לבם אל אביהם שבשמים, בלא פרץ ובלא יוצאת, בלא שום הריסות גדר ובלא שום חשש איסור של חילול הקדש וטומאת מקדש, כי אם ביראת ה' טהורה ובאמונת אומן בדבר ה' הנאמן לעד..." (הרא"ה קוק זצ"ל, משפט כהן סוף סימן צו). "ודווקא ע"י הריחוק יכנס הגודל והמורא בלב" (שם). ובזה "הרינו מקיימים מצוות מורא מקדש, והוא יותר יקר מאותה היראה הבאה בדרך קירוב בעת שאין אנו מוכשרים לו" (שם).

וכן שמענו מהרצ"ה זצ"ל, כאשר נשאל על כניסה להר הבית, שהתנגד לכך מאוד, ואמר - "ביחס להר הבית - אנחנו נטורי קרתא!".

"מה שאין אנחנו נכנסים לפניו מן הכותל הוא לא מפני מיעוט זכויותינו ומיעוט קישורנו אל המקום הקדוש הזה, אלא מפני רוב הקישור שלנו אליו ואל רוממות קדושתו, מפני שאנחנו מכירים שכמו אז בעת שהיה מקדשנו על מכוננו, כן גם עתה הוא מלא כבוד ד' אלקי ישראל וקדושתו, ואין לנו עכשיו אלה האמצעים הדתיים שנוכל על ידם להכשיר את עצמנו להיות כל כך מוכנים להכנס במקום הקדוש והנכבד הזה."

אגרות הראי"ה חלק ד' מהדורת תשע"ח עמ' קסה

ראי"ה ווראה

שיטת פרן הראי"ה קוק בענין מצות מורא מקדש*

הרב אריאל אדרו

אב"ד באר שבע

גדולי ישראל הרחיקו אותנו מכניסה להר הבית.

זאת למרות שברור לכל שלטמא מת מותר להכנס להר הבית. אלו דברים פשוטים, שאינם סתרי תורה ואף לא צריך להיות גאון גדול ובקי בש"ס כדי לדעת אותם, אלא הם כתובים במפורש ברמב"ם. ואף על פי כן גדולי ישראל ישראל הרחיקו אותנו מכניסה להר הבית.

לא כאן המקום לדון במכלול הסיבות שבגללן עשו זאת גדולי ישראל. עובדה היא שהם החליטו כך. עם זאת ישנה נקודה אחת שאני מבקש לעיין בה. הדברים נאמרים בכאב גדול, כיון שראיתי מי שכתב דברים שיש בהם בכדי לעלוו בדברי מרן הרב קוק צ"ל בלא להזכיר אותם, והלוואי שהוא לא ראה את דברי הרב ושגגה היא שיצא מתחת ידו. מכל מקום, אזרתי כגבר חלצי ללבן את דברי הרב בנקודה אחת שהיא חידוש מופלא של הרב צ"ל.

בתשובתו המפורסמת (משפט כהן סימן צו) כותב הרב כך: "ע"י מה שאנו נזהרים מלהתקרב בהיותנו טמאים אל המקום הקדוש הרינו מקיימים מצות מורא מקדש, והוא יותר יקר מאותה היראה הבאה בדרך קירוב בעת שאין אנו מוכשרים לו". אם כן, לדעת הרב, ההרחקות שהרחיקו אותנו גדולי ישראל ממקום המקדש ומהר הבית, כלשון הרב - ואף אם מעיקר הדין ישנם שם מקומות שמותר להיכנס אליהם בטומאה, כאמור לעיל - באמצעות ההרחקות הללו, "אנו" - כלל ישראל, מנהיגי הדור - "מקיימים מצות מורא מקדש".

והנה ראיתי מי שכתב, והדברים נדפסו במספר ספרים, להיפך - שמי שנמנע מלהכנס למקומות המותרים בהר הבית מבטל בכך מצות מורא מקדש. אילו היו הדברים נכתבים בתור דעה מסוימת - החרשתי, שהרי ככל דין יש מקום לדון. אך הדברים נכתבו באופן פסקני, כדבר פשוט שלא ניתן לחלוק עליו, בהתעלם מדברי הרב צ"ל הנוקט שהמניעה מלהיכנס מפני חשש הטומאה היא היא קיום מצות מורא מקדש.

דברי הרב הם חידוש. הרב אינו מנמק את דבריו, ויש לעיין האם הדבר פשוט שמקיימים

* נערך מתוך שיעור בכינוס על הקודש ועל המקדש בישיבת עטרת ירושלים, חוה"מ פסח תשע"א.

מצוות מורא מקדש דווקא על ידי ההמנעות מלהיכנס. הדיון הוא בעצם סביב השאלה: האם מצוות מורא מקדש מתקיימת בקום ועשה או בשב ואל תעשה.

לפי הטענה החולקת על הרב, מצוות מורא מקדש מתקיימת אך ורק בקום ועשה, דהיינו - המצוה היא להיכנס למקדש במורא, ומי שכלל אינו נכנס למקדש - כלל אינו מקיים את מצוות מורא מקדש, ואף מבטל את המצוה להיכנס אל המקדש במורא. ואילו בדברי הרב כתוב הפוך - המצוה מתקיימת בשב ואל תעשה.

הרמב"ם פותח את פרק ז' בהלכות בית הבחירה כך: "מצוות עשה ליראה מן המקדש שנאמר ומקדשי תיראו, ולא מן המקדש אתה ירא אלא ממנו שצוה על יראתו". פתיחה זו מלמדת לכאורה באופן ברור שמצוות מורא מקדש מתקיימת לא באמצעות המנעות מלהכנס למקום המקדש אלא על ידי המצאות בתוכו ביראה. הרי מצוות יראת ד' היא אחת משש המצוות שמונה ספר החינוך בתור מצוות תמידיות הנוהגות בכל רגע, ואם כן היא מצוה חיובית, שאין משמעה אך ורק שב ואל תעשה אלא קום ועשה, באמצעות מחשבה ורצון. כיון שהרמב"ם אומר שהמורא אינו מורא המקדש עצמו אלא מורא ריבונו של עולם השוכן בו, הרי שגם מצוות מורא מקדש היא מצוה חיובית המתקיימת בכך שאדם נמצא בבית המקדש ומתנהג ביראה.

כך נראה גם מהמשך דברי הרמב"ם: "ואי זו היא יראתו, לא יכנס אדם להר הבית במקלו או במנעל שברגליו". לא מסתבר שכוונת הרמב"ם היא שכל אדם היושב בביתו ואינו נכנס להר הבית במקלו או בנעלו מקיים בכך מצוה. הכוונה היא שאדם המגיע אל הר הבית אך משאיר את מקלו ונעליו בחוץ מקיים בכך את המצוה. אדם שאינו ירא נכנס למקדש עם מקלו, בנעליו ובאבק שעל רגליו, והירא מקפיד להכנס בלעדיהם. ברור הוא שמורא מקדש הוא דין באיכות הכניסה. כך נראה גם מדברי הרמב"ם שכלל כאן את ההלכות: "הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל", "כל שהשלים עבודה ונסתלק לו אינו יוצא ואחוריו להיכל אלא מהלך אחורנית מעט מעט" המלמדות כיצד יש להתנהג כאשר נמצאים במקום המקדש, ואומר הרמב"ם שהן קשורות למורא המקדש. מצוות מורא מקדש מתקיימת כאשר נמצאים בבית המקדש.

אמנם, בפרק זה ישנן שתי הלכות נוספות. הראשונה היא: "לא יעשה הר הבית דרך שיכנס מפתח זו ויצא מפתח שכנגדה כדי לקצר הדרך אלא יקיפו מבחוץ". הרמב"ם אינו מסתפק באמירה שמי שמקצר את הדרך מבטל מורא מקדש, אלא מדגיש: "אלא יקיפו מבחוץ" - הקפת הר הבית כדי שלא לעשותו קפנדריא היא קיום מצוות מורא מקדש. מכאן עולה ברור שמצוות מורא מקדש כוללת כל הנהגה שאדם נוהג מפני מורא המקדש, ואין זה משנה כלל אם הוא נמצא בתוך מחיצות הר הבית או מחוצה להן.

בהמשך פרק ז' ישנה עוד הלכה המוכיחה זאת: "אסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם". מן ההקשר עולה שהרמב"ם תפס דין זה כחלק ממצוות מורא מקדש, וכן כתב המנחת חינוך (מצוה רנד). אדם שבונה בית בתבנית היכל, הרי שאין מורא מקדש על פניו. אם

היה בו מורא מקדש הוא לא היה עושה את צורתו חולין. הרי לנו דוגמה נוספת לכך שמצות מורא מקדש מתקיימת מחוץ לבית המקדש ולהר הבית.

ראינו שלדברי הרמב"ם מצוות מורא מקדש אינה תלויה כלל בגבולות המקדש. הרמב"ם לא הזכיר בשום מקום אף ברמז שהמצוה מתקיימת רק בגבולות המקדש, ואדרבה - בין הדוגמאות שהביא ישנן כאלה הנוהגות בתוך המקדש, וכאלה הנוהגות מחוצה לו. המכנה המשותף להלכות אלה הוא השאלה מה מדריך את האדם במעשיו או באי מעשיו - מדוע הוא חלץ את נעליו לפני שנכנס, מדוע הוא החליט להקיף את הר הבית מבחוץ ולא לקצר דרכו. בכל הדברים הללו צריך לעמוד לנגד עיני האדם מורא המקדש, מורא ד' שציוה על המקדש.

כך נראה גם מלשון ספר החינוך (מצוה רנד), המגדיר שמצות מורא מקדש היא: "נעמידהו בנפשותינו מקום הפחד והיראה". הלשון קצת קשה, אך נראה שכוונתו היא שבנפשו של כל אדם ישנו מקום של פחד ויראה, ובמקום זה עליו לשים את מורא המקדש. עיקר המצוה היא על היחס הנפשי, ואדם צריך לבחון את פעולותיו, אלה שהוא עושה ואלה שהוא נמנע מלעשות, אלה שבפנים ואלה שבחוץ, האם הן מתאימות ליחס זה.

הרב זצ"ל מביא לדבריו ראייה מן המורה נבוכים (חלק ג פרק מז). הרמב"ם שם מבאר שהמצבים שבהם יכול אדם להיכנס למקדש הם מעטים מאוד, כי לא ייבצר שרוב הזמן הוא יהיה במצב של טומאה - הוא דרך על שרץ, נגע בנבלה, השתתף בלויה, ישב על משכב של זב או נידה וכו'. אך לפני שהוא אומר דברים אלו הוא מקדים משפט: "כבר בארנו שהכונה כולה היתה במקדש - להתחדש בו התפעלות לבא אליו, ושיירא ויפחד, כאמרו 'ומקדשי תיראו'". הרב מבין, וכן נראה מהקשר הדברים, שהכוונה היא: התפעלות מלבוא אליו. "וכל דבר נכבד, כשיתמיד האדם לראותו, יחסר מה בנפש ממנו". אם כן, הרמב"ם אומר: מהפסוק "ומקדשי תיראו" למדנו שצריך להיות לאדם פחד ביחס למקדש. כדי שפחד זה יתקיים דרוש שאדם לא יבוא אליו תדיר, וכך כשהוא יבוא לשם יהיה בו פחד. מורא המקדש דורש שני דברים: שלא לבוא לשם תדיר, וכאשר באים לשם - לפחוד. נראה שהרב למד ששני הדברים הללו הם בכלל מורא מקדש.

העמידה מחוץ למקדש, תוך שמירה על מרחק, היא מלאה כיסופים ושקיקה לבנין בית המקדש. עמידה זו היא כולה חיוב, אין בה כל שלילה, אין בה כל המעטה באמונה בבנין הבית

הרמב"ם ממשיך ומאריך בדבריו: "אין טוב להכנס למקדש בכל עת שירצה... ומפני שהיתה זאת הכוונה, הזהיר הא-ל לזה יתברך הטמאים מהכנס למקדש עם רוב מיני הטומאות, עד שכמעט לא תמצא אדם טהור רק מעטים, כי אם ינצל ממגע נבלה, לא ינצל ממגע אחד משמונה רשעים הנפולים תמיד בבתי... ואפילו הטהור מאלו הטומאות, לא הותר לו להכנס למקדש עד שיעריב שמשו... ויהיה זה כולו סיבה להתרחק מן המקדש ושלא ידרכו בו בכל עת".

הרב זצ"ל כותב על כך: "יסוד המורא משתרש בלבבנו דוקא ע"י ההתרחקות... ע"י מה שאנו נזהרים מלהתקרב בהיותנו טמאים אל המקום הקדוש הרינו מקיימים מצות מורא מקדש" - דווקא על ידי ההתרחקות מן הקדש אנו מקיימים מצות מורא מקדש.

כמובן, היו לרב עוד שיקולים לאסור את הכניסה להר, גם למקומות המותרים לכאורה - מפני שהטומאה שכיחה ומצויה וקשה מאוד להיטהר. אך הרב מוסיף לכך שגם בהתרחקות מתקיימת מצות מורא מקדש.

הרב זצ"ל בתשובתו הקדים את זמנו וכתב שני משפטים, שלצערנו הרב אנו רואים שהם קורים בפועל. האחד הוא: "אין הכניסה להתפלל שם שוה בנזק זלזול הקודש". בכך הרחיק אותנו הרב זצ"ל לא רק מהכניסה לשם טיול, ולא רק מהכניסה לשם רשמי קודש, אלא גם מהכניסה לצורך תפילה. כל זה איננו "שוה בנזק זלזול הקודש".

השני הוא: "וכמה קשה לעקור ההרגל של הכלל כולו, ביחוד כשמורגלים במנהג שהיה בא לשם מצוה ועבודה" - סברת ההמון היא שאם על פניו יש פה ענין של יראת שמים, אם הרמב"ם כתב שמותר לטמא מת להיכנס להר הבית ולמחוסר כיפורים להיכנס לעזרת נשים, אין שום סיבה שלא לקיים אותו. אין זה משנה שהרבנים טוענים שהדבר אסור - הרי הם לא יותר חכמים מהרמב"ם והם לא יגידו לנו איך לקיים מצוות. אומר הרב שזו צרה צרורה - "...כן הוא נדיר בהמון העם, שבמה שהוא מתרגל בו לשם מצוה אינו שומע בו לקול מורים".

הרב אומר שהעמידה מוחץ למקדש, תוך שמירה על מרחק, היא מלאה כיסופים ושקיקה לבנין בית המקדש. עמידה זו היא כולה חיוב, אין בה כל שלילה, אין בה כל המעטה באמונה בבנין הבית, גם - או רק - על ידי אדם. היא לא נובעת מהקטנת ערכו של המקדש אלא דווקא מפני הוודאות הגמורה בקדושתו ומפני שבה מתקיימת מצות העשה "ומקדשי תיראו". הרי ההתרחקות היא דווקא מפני קדושת המקום והתוכן הנפלא שבו ומפני ההשתוקקות לעלות וליראות ולהשתחוות שם לפני ד'.

עד שנזכר לכך יש להקשיב לקול מורים, המכירים את דברי הרמב"ם על היתרי הכניסה למקום המקדש, ואף על פי כן הרחיקו אותנו מכך. הם עושים זאת מתוך הבנה בהלכות ציבור ומתוך הכרת הדרכת התורה הכללית והערך הכללי שלה וכדאי לשמוע להם. חלילה לומר שמי ששומע לרב זצ"ל ונמנע מלהיכנס למקום המקדש מבטל את מצות מורא מקדש. להיפך, דווקא כך מקיימים מצוה זו.

* הרב מביא דוגמה לדבר מן הבמות שבזמן בית ראשון: "וכבר סבלנו מענין הבמות... שמפני שהורגלו בהן לשם מצוה ועבודה לא שמעו אחר כך בקול חכמי ונביאי הדורות לבטלן".

בירורים בדעת מרן הראי"ה קוק זצ"ל בענין הכניסה להר הבית הרב עמיחי אליאש ישיבת שלום בניד

א. "מקום המקדש" הוא הר הבית

כידוע, מרן הראי"ה קוק זצ"ל היה מפרסם לפני כל חג אזהרה לרבים שלא להיכנס להר הבית: "אחינו היקרים הבאים לירושלים ת"ו מקרוב ומרחוק, השמרו נא **מהאיסור החמור של הכניסה למקום המקדש והר הבית**". למרות זאת יש הטוענים כיום שהראי"ה לא התכוון לאסור אלא את הכניסה למקום המקדש, דהיינו שטח העזרות והחיל, המזוהה על ידם באזור הרמה המוגבהת, ולא אסר את הכניסה להר כולו. אמנם עיון בדברי הראי"ה עצמם מוכיח שאין לטענה זו שום סמך, כדלהלן:

הטענה הנ"ל מסתמכת על עדותו של הראי"ה בועדת החקירה הבריטית לבדיקת ארועי הכותל המערבי (בשנת תר"צ). הראי"ה נשאל: "אמרת כי מנהגך לפרסם אזהרות למבקר ירושלים היהודים, שלא ילכו לשטח ה'חראם' מפני קדושתו?", וענה: "דברתי רק על שטח **מקום המקדש**" (כתלנו עמ' 126).

אך הראי"ה הרי לא בא בדברים אלו לפסוק הלכה או ללמדה, אלא רק **להעיד** על הדברים שהוא מפרסם לפני כל חג, ואם כן כשהכרוזים עצמם נמצאים לפנינו - ברור שהעדות עליהם צריכה להתפרש לפי מה שמופיע בהם, ובכרוזים כתוב במפורש: "השמרו נא מהאיסור החמור של הכניסה למקום המקדש והר הבית". ממילא ברור שכשהראי"ה אמר בועדת החקירה "דברתי רק על שטח מקום המקדש", הוא לא בא להוציא אזורים מסוימים בתוך הר הבית, אלא את הכותל המערבי. המוסלמים טענו אז שגם הכותל המערבי הוא 'חראם', דהיינו שטח קדוש מוסלמי בבעלות הוואקף, ותבעו להגביל את תפילות היהודים בכותל, ולכן כשהראי"ה נשאל אם הוא מזהיר שלא ללכת לשטח ה'חראם' הוא מדגיש שהכוונה היא רק למקום המקדש, **דהיינו הר הבית**, ולא לכותל המערבי.

ואכן, במקורות רבים בני התקופה אנו מוצאים שהר הבית מכונה "מקום המקדש", ונמצא שהראי"ה השתמש בביטוי השגור ומוכר לכל כמתייחס להר הבית כולו. נביא כאן שתי דוגמאות מתוך מקורות רבים שבידינו: בספר 'ארץ ישראל - ספר המסעות', מדרך תיירותי לארץ ישראל שהוציא חוקר א"י ישעיהו פרס בשנת תרצ"א, נקרא הר הבית באופן קבוע "מקום המקדש" (למשל בעמ' 136 הוא כותב ששער המוגרבים ושער השלשלת הם שערים

של מקום המקדש, וכי"ב הרבה). גם בעיתון 'דואר היום' מד' בניסן תרפ"א מופיעה הודעתו של מושל ירושלים על זמני הכניסה למבקרים במקום המקדש, ושבזמן התפילות יהיו מסגד עומד ומסגד אל אקצה סגורים למבקרים (אל אקצה נמצא בדרום הר הבית, רחוק מאד מהרמה המוגבהת, ולכן ברור ש"מקום המקדש" כאן הוא הר הבית).

גם בלשון הכרוז "השמרו נא מהאיסור החמור של הכניסה למקום המקדש והר הבית", הביטוי "מקום המקדש" מתייחס להר כולו, ולא למקום מסוים בתוך תחומי ההר, והוא ביטוי **מקביל** לביטוי "הר הבית". הדבר מוכח מתוך הכרוז עצמו, כדלהלן:

הכרוז כתוב גם בעברית וגם באנגלית, וגם בתרגום האנגלי מופיעים שני הביטויים - "הר הבית" (בעברית באותיות אנגליות: HAR HABAITH) ו"מקום המקדש" (באנגלית: TEMPLE AREA), ועל הביטוי "מקום המקדש" (TEMPLE AREA) מופיע בסוגריים: Haram ash-Sharif. "חרם א-שריף" הוא שמו הערבי של מתחם הר הבית כולו, ואם כן ברור שגם הביטוי "מקום המקדש" מכווין על הר הבית כולו. מסתבר ששלומי אמוני ישראל היו קוראים להר "הר הבית" (כשמו במקורותינו), והציבור הרחב כינה אותו "מקום המקדש" (כשמו האנגלי של המקום), ולכן הראי"ה השתמש בשני הכינויים במקביל, כדי שכולם יבינו בדיוק למה הכוונה.

גם מאגרת תתעח (אגרות הראיה ג עמ' קסח) עולה שהראי"ה קרא לכל הר הבית "מקום המקדש". הראי"ה כותב שם הדרכות לחברי ועד הצירים הציוני בבואם ארצה, ואחת ההדרכות היא שלא יכנסו למקום המקדש: "ולא תשכחו לקדש את הנקודה המקודשת קדש קדשים של ארצנו הקדושה, זהו מקום המקדש, באותה יראת הכבוד הגדולה שכל כלל ישראל בכל הדורות מקדש אותו מזמן חורבן בית מקדשנו, להזהר מלדרוך על המקום הקדוש יותר מהגבול המסומן שאנו מותרים לדרוך עליו על פי משפט התורה. **טמאי מתים אנחנו, ועד הזמן אשר תבוא טהרתנו, בעת אשר הישועה השלמה תופיע, אין אנו דורכים במקום הקודש, רק עומדים אנחנו באימה ופחד, בגודל רוח ובטחון נמרץ, לפני הכותל המערבי, ושם שופכים את לבנו, את הלב הישראלי**". אם כן "הגבול המסומן שאנו מותרים לדרוך עליו" הוא הכותל המערבי, ומעבר לו הוא "מקום המקדש-מקום הקודש" האסור בכניסה על פי משפט התורה.

ב. האיסור הוא לכולם

טענה נוספת נשמעת בימינו, שהראי"ה לא אסר אלא לתיירים ואנשים שאינם בקיאים בהלכות טהרה, אך למי שמטהר עצמו כדין ונכנס למקומות המותרים לדעתם - גם הראי"ה היה מתיר. אך באגרת הנ"ל הראי"ה כותב במפורש שהזהירות מלדרוך בהר הבית היא "יראת הכבוד הגדולה שכל כלל ישראל כולו בכל הדורות מקדש אותו". גם בעדות הראי"ה בועדת החקירה הבריטית הוא נשאל: "כך מצות הדת הישראלית, שעד לביאת הגואל אסור ליהודי להיכנס למקום הקדוש הזה?", ועונה: "זהו מנהגנו, **ביחוד של היהודים הזהירים במצוות**" (כותלנו עמ' 126).

כך עולה גם מאגרת הראי"ה אל הגנרל בולס, המושל הצבאי בארץ ישראל, ב"ג סיון תר"פ (אגרות הראי"ה ד החדש עמ' קסה). אחרי שהראי"ה מסביר לו שזכותנו על הר הבית היא נצחית ומוחלטת, הוא מסביר מדוע אם כן איננו נכנסים אליו: "מה שאין אנחנו נכנסים לפנים מן הכותל הוא לא מפני מיעוט זכויותינו ומיעוט קישורנו אל המקום הקדוש הזה, אלא מפני רוב הקישור שלנו אליו ואל רוממות קדושתו, מפני שאנחנו מכירים שכמו אז בעת שהיה מקדשנו על מכונו, כן גם עתה הוא מלא כבוד ד' אלקי ישראל וקדושתו, ואין לנו עכשיו אלה האמצעים הדתיים שנוכל על ידם להכשיר את עצמנו להיות כל כך מוכנים להכנס במקום הקדוש והנכבד הזה". הראי"ה מתאר כאן **עובדה** פשוטה וברורה ש"אנחנו" - **כולנו**, איננו נכנסים לפנים מהכותל מפני שאין בידינו את האמצעים הדתיים הנדרשים לשם כניסה למקום הקדוש.

לסיכום - הראי"ה כותב ומדגיש פעמים רבות שיש איסור מוחלט לכל ישראל "על פי משפט התורה" להיכנס להר הבית כולו (בהמשך נברר בע"ה את טעם האיסור). **בשום מקום בכתבי הראי"ה לא נמצא חילוק בין אזורים שונים בתוך ההר או התיחסות מובחנת לאזור מסוים בתוכו.**

ג. המסקנה של תשובה צ"ו - האיסור הוא בהר כולו

בשנת תרע"ט שלח הרב חיים הירשנזון (להלן: רח"ה) לראי"ה את ספרו 'מלכי בקדש' ח"א, העוסק בשאלות הנוגעות לתחיה הלאומית. אחת השאלות הנידונות בספר היא שאלת הכניסה להר הבית. רח"ה סבר שמצב בו "הגר אשר בקרבנו יעלה מעלה מעלה בהר ה' ויקום במקום קדשו, ואנחנו נרד מטה מטה אל העמק אשר שם ישבנו גם בכינו בימי גלותנו בשיורי כותל הר הבית" הוא בזיון לאומי, ולכן כבוד האומה מחייב בניית בית כנסת גדול ומפואר בהר הבית. לשם כך הוא מאריך לבאר שהכרעת ההלכה היא כדברי הראב"ד שקדושת המקדש בטלה עם חורבנו, ולכן מותר גם לטמאים להיכנס בו.

הראי"ה כתב לרח"ה מכתב תשובה קצר (אגרות הראי"ה ד החדש עמ' מד-מה), שאין בידינו להכריע להקל במחלוקת הראשונים בדבר קדושת המקדש בזמן הזה, ושגם לשיטת הראב"ד אסור לטמאים להיכנס למקום המקדש מדאורייתא או לכל הפחות מדרבנן. הראי"ה מוסיף וכותב

שכבוד האומה יהיה דווקא במה שאיננו נכנסים להר מפני קדושתו: "ולענין כבוד האומה לעד - יותר יהיה כבוד הכלל ניכר אם נשתדל שישמרו בידינו בדרך קנין החצרות הסמוכות להכותל הקדוש, ועל מקומם נבנה סמוך ממשי להכותל בית הכנסת אחת גדולה ומפוארה מאד..."

נוסף למכתב הקצר שנשלח לרח"ה הוסיף הראי"ה וכתב קונטרס ארוך ומקיף, בו הוא מתפלמס בחריפות עם דברי רח"ה, ומברר בראיות רבות שהכרעת ההלכה

"הסימן המובהק ביותר לכבוד שאנו רוחשים למקום בית המקדש, היא עמידתנו בפרוזדור (-בסמטת הכותל), הרחק מהמקום, ואנו רק מבטאים את דבקותנו בו."

פרוטוקול ועדת החקירה הבריטית בנוגע לכותל המערבי

היא כשיטת הרמב"ם, שקדושת המקדש לא בטלה לעולם (ראה אגרות הראיה ד החדש עמ' תסז). הקונטרס נדפס בספר 'טוב ראי' למסכת זבחים עמ' רז-רצ). הרצי"ה ערך מתוך קונטרס זה את תשובה צו שבשו"ת 'משפט כהן' כתשובה העומדת בפני עצמה, בלי הזכרת דברי רח"ה כלפיהם נכתבו הדברים, אך בשל כך לפעמים העיון בקונטרס המקורי מבהיר יותר כלפי מה הדברים אמורים.

כך למשל יש טוענים שתשובה זו של הראי"ה אינה נוגעת לשאלת הכניסה להר הבית, כיון שהיא מבררת רק שקדושת המקדש לא בטלה עם חורבנו, והיא קיימת גם בזמן הזה כמו כשהיה בית המקדש בנוי, אך טמאי מתים הרי מותרים להיכנס להר הבית גם כשבית המקדש קיים.

אלא שהראי"ה עצמו קובע שמסקנת התשובה היא שאין להיכנס כלל להר הבית, שכן כתגובה להצעת רח"ה לבנות בית כנסת בהר הבית [ומסתבר שלא התכוון שבית הכנסת יהיה על הרמה המוגבהת] - מסיק הראי"ה בסוף הקונטרס שאין לבנות את בית הכנסת בהר הבית, אלא דווקא מחוצה לו, סמוך לכותל המערבי, ושם יתאגדו כל ישראל "בלא שום הריסות גדר, ובלא שום חשש איסור של חילול הקודש וטומאת קדשיו" (טוב ראי עמ' רפט-רצ).

גם בתחילת הקונטרס כותב הראי"ה: "והוכרתי להעתיק את כל דבריו, מפני שאנו צריכים לדקדק בהם ולהראות איך שאין להם שום יסוד, וחלילה לעשות ממנו איזה סניף להקל בחומר קדושת המקדש והר הבית בכלל, שארית פלטת כל מחמדינו" (שם עמ' רטו).

ואכן הרצי"ה עורך התשובה כותב במפורש שהיא באה לאסור את הכניסה להר כולו (לנתיבות ישראל ח"ב הוצאת מאבני המקום עמ' רפב).

ד. טעמי האיסור

אכן באמת צריך להבין מדוע אסר הראי"ה את הכניסה להר כולו, והרי הלכה פסוקה היא שטמא מת מותר להיכנס להר הבית, ואסור רק בעזרה [באיסור כרת] ובעזרת נשים ובחיל [מדרבנן].

טעם שמצאנו מפורש בדברי הראי"ה הוא החשש הברור שאם הכניסה להר תהיה מותרת - ודאי יכנסו גם טמאים שאסורים להיכנס בו ויחללוהו, כדלהלן. רח"ה בתוך דבריו רוצה לדחות את דעת חכמי ירושלים שאמרו שגם לשיטת הראב"ד יש לכל הפחות איסור מדרבנן להיכנס למקום המקדש, וטענתו היא שאמנם חז"ל גזרו על טמא מת שלא יכנס בחיל ובעזרת נשים, אך זו הרחקה שמא יכנס לעזרה ויתחייב כרת, ואם כן לדעת הראב"ד שבזמן הזה בטלה הקדושה ואין כרת - מדוע שיהיה איסור מדרבנן? (עד כאן טענת רח"ה).

הראי"ה, לפני שהוא מבאר שיש ויש מקום לאיסור מדרבנן לשיטת הראב"ד, מקדים וכותב על דברי רח"ה כך: "ואין זה ענין לשאלתנו, שאם תהיה הרצועה ניתרת הלא לא רק טמאי מתים יכנסו למקום האיסור, אלא גם זבים וזבות יכנסו שמה, שעל זה ודאי יש איסור דאורייתא" (טוב ראי עמ' רכב, וכן בתשובה ב'משפט כהן' עמ' רא). כוונת הראי"ה היא שאין אנו צריכים להזדקק כלל

לשאלת החיל ועזרת נשים שבהם יש איסור מדרבנן על כניסת טמאי מתים, כיון שאם יותר להיכנס להר הבית ("תהיה הרצוה ניתרת") - ודאי שיכנסו גם זבים וזבות שאסורים מדאורייתא, ולכן אסור לנו להיכנס להר גם לולא האיסור מדרבנן על החיל ועזרת נשים. [גם מדברים אלו מוכח שהרא"ה מדבר על איסור בהר כולו, שכן האיסור דאורייתא על כניסת זבים וזבות קיים בכל הר הבית].

נראה עוד שהרא"ה גם לא סמך על זיהוי הצכרה [-הסלע שבכיפת הסלע] כאבן השתיה, ואם כן אין אנו יודעים היכן היתה העזרה בתוך הר הבית, וכל הנכנס להר הבית עלול להיכנס לעזרה שהיא בחיוב כרת. טעם זה אמנם אינו מפורש בכתבי הרא"ה, אך באגרת תתעך שהובאה לעיל הרא"ה כותב שאסור להיכנס להר הבית מפני שאנחנו טמאי מתים, וטמאי מתים הלא אינם אסורים אלא בעזרה [ומדרבנן גם בעזרת נשים ובחיל]. כאמור לעיל, גם אין בכל כתבי הרא"ה כל התיחסות למקום העזרה כאל דבר ידוע. נוסף לכך הרא"ה כותב שם גם שהאיסור הוא "על פי משפט התורה", ואם כן משמע שזהו **דין גמור** ולא רק חשש למכשול. [אמנם יתכן גם שהחשש לכניסת זבים אינו מכוון דווקא כלפי אנשים שאינם מדקדקים במצוות, אלא שמפני שכבר דורות רבים איננו נוהגים בדיני טומאה וטהרה - איננו בקיאים בהם כראוי, וכולנו עלולים להיכשל בכניסה שלא בטהרה, ולכן אסור מן הדין להיכנס להר. עוד יתכן שהרא"ה סבר שגדר שגדרו דורות רבים מפני חשש מכשול יש לו תוקף של דין גמור].

לסיכום - הרא"ה סובר שאיסור הכניסה להר הבית הוא דין גמור "על פי משפט התורה", מפני מכשולות ברורים העלולים על ידי הכניסה, ו"חלילה להקל בחומר קדושת המקדש והר הבית".

ה. איסור הכניסה להר הוא עד שיבנה בית המקדש

מעיון בדברי הרא"ה במקומות שונים עולה שהרא"ה סבר שהר הבית כשמו כן הוא - ההר של הבית, דהיינו שמהותו ומדרגתו שייכות דווקא למדרגה העליונה של בית המקדש, שעל כן נצטוונו בהר כולו על מורא מקדש, ולפיכך **כל זמן שאיננו ראויים ושייכים למדרגה העליונה והנשגבה של בית המקדש - אי אפשר שתהיה הכניסה להר הבית בדרך הראויה והנכונה לקדושתו ולמדרגתו, והיא תביא בהכרח לידי טומאה וחילול, כלשונו (משפט כהן עמ' רד)** בבאור הגזרה דרבנן לשיטת הראב"ד: "אין פלא אם תחת להתנהג עם המקום הקדוש בדרך גסות וכניסה של טומאה, שהיה בלא ספק מתנהג כך אם לא היה איסור להיכנס בו בטומאה בזמן הזה - הרחיקו אותנו חז"ל מלהתקרב אליו אפילו לשם רינה ותפילה, שאין הרווח הזה כלום לגבי ההפסד של גסות הלב במקום המקודש הזה". לכן, אסור לנו להיכנס להר הבית עד שנזכה בעז"ה לבנין בית המקדש במהרה בימינו.

* יש הרוצים להוכיח שהרא"ה התייחס לצכרה כאבן השתיה מדבריו בשו"ת משפט כהן תשובה צ"א, שם הוא מעלה אפשרות תאורטית לקבוע את מקום המזבח ע"פ מדידות. אך הרא"ה דן בתשובה זו בדברי השאילת דוד, והשאילת דוד עצמו מדבר על מדידות מכותלי ההר, ולא מהצכרה, וא"כ גם בתשובה זו אין שום רמז לזיהוי הצכרה כאבן השתיה.

וכך כותב הראי"ה בסיכום הקונטרס הנ"ל (טובראי עמ' רפט): "ומה שנוגע לכבודם של ישראל... נכון הדבר שנשתדל כולנו, שהחצרות שהם סמוך להר הבית וכותל המערבי ימסרו לישראל... ועל מקומם תבנה בית הכנסת נאה ומהודרה מאד סמוך ממש לכותל המערבי... ובאותה בית כנסת נשפוך שיחה ותפילה לצור ישראל ברוך הוא, שיוסיף לנו את אור חסדו ואמתו ויגלה לנו את אור גאולתו, ויביא לנו במהרה את גואלנו האמתי, גואל צדק משיח צדקנו... כשישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב לבשר לנו את בשורת הגאולה, וירם קרן משיחו בגילוי שכינתו לעיני כל בשר, ואז יבנה כמו רמים את מקדשו בארץ יסדה לעולם, וכל ממלכות הארץ יודו לשם ד' כי יראו עין בעין את דבר ד' הנאמן בהתקיימו בכל מילואו, ואז תצא מציון תשועה לכל אפסי ארץ, ויתגלו לנו כל המקורות של הטהרה הגמורה, ולא תהיה שום מניעה בעולם מצד כל מכשירי הטהרה והקדושה, וכל מכשירי החכמה והבינה והקדושה והנבואה הנדרשים לבנין בית אלהינו בכל יפעת קדושתו. אבל עד שיבוא אור עולם בכל כבודו יהיה לנו בית הכנסת אשר על יד מקום מקדשנו לעד כי ד' עמנו... וכל ישראל חברים יתאגדו על ידו לאגודה אחת, לכוון את לבבם לאביהם שבשמים בלא פרץ ובלא יוצאת, בלא שום הריסות גדר ובלא שום חשש איסור של חילול הקודש וטומאת קדשיו..."

גם בעדות הראי"ה בועדת החקירה הבריטית, אחרי שהראי"ה אומר: "אנחנו מאמינים כמובן שהקב"ה ישלח את משיחו אשר העולם כולו יכיר בו... ואנו מאמינים כי המטרה העליונה של התניה היא אחרית הימים שאז יבנה בית המקדש אשר יהיה בית שלום לכל העמים", הוא נשאל: "ועד יום הגאולה, האם מותר לעם העברי לעשות בפועל ממש איזה מעשה גשמי לשם בנין הבית?", ועונה: "לפי מצוות התורה אסור לנו, עד היום ההוא, אפילו להיכנס למקום המקדש" (כותלנו עמ' 124. עיין גם בנוסח אחר במאמרי הראיה עמ' 456 בהוצאה הישנה).

גם באגרת תתעך שהובאה לעיל כותב הראי"ה: "ועד הזמן אשר תבוא טהרתנו, בעת אשר הישועה השלמה תופיע, אין אנו דורכים במקום הקודש, רק עומדים אנחנו באימה ופחד, בגודל רוח ובטחון נמרץ, לפני הכותל המערבי".

כך הוא גם בשו"ת אורח משפט תשובה כה. הראי"ה מחדש שם שהדין שנאמר בחליצת הנעליים לחלוץ של שמאל תחילה, אינו אלא רק בחליצה של חול, אבל כשחליצת הנעליים היא מצוה יש לחלוץ את של ימין תחילה. והוא מביא שלש דוגמאות לחליצת נעליים של מצוה - חליצה לקראת עינוי יום הכיפורים, וחליצת הכהנים לנשיאת כפיים, וחליצה "לכניסת הר הבית לכשיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

המסקנה העולה מהדברים היא שלדעת מרן הראי"ה זצ"ל ובנו רבנו הרצי"ה זצ"ל, מורי תורת הגאולה וכל סדרי הליכותיה לדור ולדורות, איסור הכניסה להר הבית קיים ועומד בלי שינוי עד שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, מפני שרק אז נוכל לעלות כולנו, כל בית ישראל יחדיו, להר הקודש בטהרה, בקדושה ובמורא בלי לטמאו ולחללו חלילה.

* כפי שבאר במאמרו 'מאחר כותלנו' בספרו לנתיבות ישראל ח"א, ע' גם במאמרנו בגליון 3.

בסתור ההר

סודו של 'המנין של ר' זרח'

הרב עידו רונטל

של רבי זרח לשמש מקרוב אחד מאוני הרור. ובשנת תרמ"ח קם ועלה עם אשתו ושלישת ילדיו ירושלימה, מיד בהגיעו דבק במהר"ל. הוא רכש דירה בקטנה מתחת לדירתו, וכך במשך כעשר שנים לא משה ידו מרבו, שותה בצמא תורתו והנהגתו הציבורית, עשר שעות בכל יום, שם, בבית הרל, אצל החלון הנשקף אל הר בית ה', יושב מול רבו הדומה לסלאך ד' צב-אות, תורת בנפשו כל מילה וכל תנועה, וצופה יום יום מחדש בסני רבו את לבו הנשבר לנוכח מחזה החורבן.

משנשלטק המהר"ל, בשנת תרנ"ה, הגיע זמנו של ר' זרח ללמד תורה לישראל. הוא החל לפעול לרפצת תורה בכל דרך אפשרית. הוא הקים את ישיבת מאה שערים שהעמידה תלמידים גדולים הרבה לשוב חישן והחדש, איתר כל צעיר מוכשר להביאו לישיבה, להאכילו, להליונו, ללמדו תורה, להשיאו אישה ולכלכלו.

זכור אותו האיש לטוב, הוא הנבר הקים עולה של תורה במושבות החדשות שהוקמו, מול בתי הספר שהקימו פקידו חברון לילדי המתישבים, ברוח אירופית חילונית, הקים באמצעיו הרלים בתי תלמוד תורה ברוחו של הישוב הישן, ללא סטיה מדרך הקדש של מייסדיו, במסירות וקשי תקציב, שמר גדלים מול אויבים וקשי תקציב, שמר את הנחלת, שלא תשתכח חלילה תורה מבני חלוצי בוגי הארץ.

בספר הנפלא 'חרח בחושך אור', שהוציא עליו לאחרונה אחד מצאנאני, מתוארת באריכות אחת מהנהגותיו שנקשרה בלב רבים לדמותו. מובאת

כן, ולא במקוה רגיל, דווקא ב'מקוה ר' ישמעאל כהן גדול, כפי שכיניו אז ביישוב הישן את ברכת השילוח.

את הסיפור הבא סיפר המגיד הירושלמי, ר' שלום שברון זצ"ל: פעם אחת ביקשו מהמהר"ל לחרוג ממנהגו וללכת אל הכותל המערבי בנוסח ממש, חולה מסוכן היה בירושלים שנחנק לרחמי שמים מיוחדים, והלא ברור שרק תפילתו של השרף מברייסק בכוחה להביא ישועה לחולה, ויש כאן ענין של 'מקוה נפש', הדוחה הכל, המהר"ל קיבל בלב כבד את הדף, ולאחר הכנות גדולות החל לצעוד אל רחוב הכותל, משהגיע לסימטה שממנה נכנסים אל הכותל, לא עמדה לחו בו והוא החל ליעוד בכל נוט, מלוו מיהרו להשיבו הביתה להחיות ופשו.

ואכן, בניגוד למה שסברו רבים, שהימנעונו היתה מחמת ספקות על מעמדה ההלכתי של רחבת הכותל המערבי, שמה כלולה היא בקדושת הר הבית, מסר הגאון ר' יעקב משה תרל"פ זצ"ל, בשם אביו הג"ד זבולון, שהיה דין בבית דין של המהר"ל, שהסיבה האמתית היא טעמי פקח ושם; לא היה כחחו לעמוד שם, אל מול שירי בית המקדש בקדושתו.

שמע גדולת המהר"ל הגיע גם לאוזני של אחד מיהודי מדולי הזמן, תלמידו של הנצי"ב בוולאד'ה, ואחיו של הצדיק המוסלא, ר' חזיקיה שמש מהורודנא, שכבר עמד בראש ישיבה שהקים בלומלא שבפולין, הוא הגאון ר' זרח ראובן ברוורמן. עז היה רצונו

ארי עלה מבבל ויחן את בני עיר הא-לקים, בשנת תרל"ז הגיע מברייסק שבליטא לירושלים הגאון ר' יהושע לייב (המהר"ל) דיסקין.

גם בין ענקי תורה וצדיקים שירושלים סלחה בהם, בלט בגאונותו המבהילה ובקדושתו, בהערצה ובחרדת קדש נישא שמו בעולם כולו, ועד היום הוא נקבעה דמותו בין גדולי הדורות היושבים ראשונה במלכות התורה.

בהגיעו לירושלים קבע את דירתו בקומה השלישית במבנה בן שלש קומות שרכש ברחוב חברון

המהר"ל דיסקין

ברובע המערבי, ליד שוק הכותנה, החצר, שנאלת, בע"ה, מיד ערבים, מאכלסת משפחות יהודיות וממונה כיום 'חצר דיסקין'. מחלון הבית, נשיף הר הבית, כך, בכל דירה בה התגורר, הקפיד המהר"ל שיהיה החלון פונה אל הר הבית, שלא יעברו שלשים יום מבלי לראות את המקום. מידי עלות שחר, לאחר לילה של עמל בתורה, היה זוקף ראשו אל החלון ונאנח, על לילה נוסף שחלף ונדיין בית ה' חרב.

לעתים היה המהר"ל מעז להתקרב יותר מתצפית זו שמחלון ביתו. בהדמויות אלו היה יוצא מביתו לדאות מרחוק את אבני הכותל המערבי, להתקרב בנוסח אל האבנים הקדושות לא הרחיק, רק להתבונן בהם בזמנים מיוחדים, וגם זאת, רק לאחר התכוננות מיוחדת: בכל פעם בה הלך לראות את הכותל, הקדים לטבול לפני

ר' זרח הקדוש שלא להפגוע,
תפונה זו צולמה ללא ידיעתו.

"שישים שנה חלפנו, עולם אחר, מקום שונה, ור' יעקב כאילו יושב עדיין ליד אותו שולחן. מידי שבת הוא מרותק לצלילים אחרים, צלילים רחוקים של עבר. מנסה לדבר אל בני ביתו וצאצאיו במילים פשוטות, אולי יבינו את הדברים שב"כ קשה לתת להם ביטוי, משהו מן הסער המתחולל בנפשו: "משירת הרבי היינו... מתמלאים בהרהורי תשובה" יותר מזה, אינו מצליח לומר."

ובהזדמנות אחרת, לצאצאי ר' זרח שזאסמן לשפוט על סבם:

"...ובתום הזמירות, בשירה העילאית שבקעה ופלחה את לבנו כחוד חרב, הנה, הרבי מכין כבר את עצמו לברכת המזון. עוד שעה קלה יעמדו רגליו ליד הכותל המערבי. עתה הוא מתרומם על מושבו, ובקולו הנעים והחזק הוא מברך על המזון. הוא צולח גם את הברכה השנייה... אך בהגיע הברכה השלישית, משהו בקולו של הרבי משתנה. רעד חולף בעצמות המסובים. אין מילים לתאר את תחושת הקדושה הממלאת את האוויר. אסור לבכות בשבת, וחם לו לרבי זרח לעבור על איסור זה. ר' זרח אינו בוכה, הוא רק מתחנן בקול עורג... אבל המילים היוצאות מפיו בוכות: רחם נא ה' אלוהינו... על ישראל עמך... ועל ירושלים עירך... ועל ציון משכן כבודך... ר' יעקב מנסה לתאר את שלושים (!) הדקות של אותה ברכת המזון, שבהן כאילו נעתק הכותל המערבי ממקומו והתייצב לרנע בבית הקטן במאה שערים. הוא דולה מילים רותחות מבאר זכרונותיו, והמילים שלו גם הן בוכות, וגם קולו נשבר... ברכת המזון, בסעודה השלישית, בביתו של ר' זרח, המכין עצמו לילך מיד אל הכותל המערבי..."

שנים רבות נותרה השאלה בגדר תעלומה. איש לא ידע טעמו של ר' זרח וסודו של תפילתו זו. רק לאחר עשרים וחמש שנים מצאו בני משפחתו של תלמיד אחר, ר' יוסף חיים גרייבר, פיסת נייר בגני ירושה:

"לאחר שזכיתי להמנות בין צעירי תלמידיו, שאלתי פעם: ילמדנו רבנו, מה המיוחד בקיום התפילה דווקא במוצ"ק, ואז הוא ענה: "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה' " וכך באורו של המקרא: "את שבתותי תשמורו, לאחר שתזכו לשמור את השבת כדת וכדין, אפשר להגיע לדרגת "ומקדשי תיראו". ובאין מקדש, הרי אנו ניצבים במוצאי יום מנוחה וקדושה באימה וביראה לפני שריד בית תפארתנו ומתפללים..."

בשנת תשכ"ו, לאחר שבחסדי ה' שוחררה ירושלים, יחד עם חתימותיהם של כל בני ישראל מתנוססת גם חתימתו של הרב יעקב רחוטל בכרז המזהיר מכניסה לשטח הר הבית. דומה כי מלבד טעמיהם של כל גדולי ישראל לאיסור, ריתה לו אישית גם הנגזה מיוחדת משלו. הן הוא זכה לראות 'מורא מקדש' חי, מורא הכותל, שריד המקדש, שניצב סמוך רבו ר' זרח, בבואה מן האימה והפחד שנחקקו בנפשו מראות פני הארץ החי, הגאון מהר"ל דיסקין.

שם רשימה מרגשת, פרי עטו של הסופר הרב שמואל תסידה. זהו כעין מסע ספרותי לאחר, המנסה להתחקות אחר סודו של 'המנן של ר' זרח'.

מספורם של רבים בני הדור ההוא עולה תאור מנין מיוחד שיסד ר' זרח והנהיג כל ימיו. בכל מוצאי שבת היה מתייצב אצל הכותל המערבי לתפילת ערבית של צאת השבת, ואיתו רבים מיקירי ירושלים, ככל שבע, במטר ובשורב, בימים שלווים ובימי איטת פראות ופרעות הערבים. התפילה נמשכה כשעה וסחצה (!) במחאות, בדבקות, בהלהבות ובסמרה. הדבר הראשון הציף בזכרונם של זקני ירושלים בהישראל אודות ר' זרח, הוא אותו מנין מופלא שהנהיג במוצאי שבתות אצל הכותל המערבי. אולם לתאר בדיוק מה היה זה מיוחד, לא עצרה כח לשונם. למעלה ממילים ומתדיאורים היה המעמד, בערגה הם נזכרים: אי, ר' זרח' מנין... ר' זרח' מנין...

מהו סודו של המנן הזה? מדוע דווקא האיש הזה, ר' זרח, ובשעה הזו, מוצאי שבת קדש, ובמקום הזה, הכותל המערבי?

כדי לטעום ולהתבשם מהאווירה, ננסה לחוות את הרגעים שקדמו להליכתו זו אל הכותל, רגעי סעודה שלישית בצאת השבת. זהו תיאור סעודה שלישית בתל אביב, בצריפו הדל של הגאון רבי יעקב רחוטל, רב ואב"ד בצפון ת"א, תלמיד קרוב שגדל בבית ר' זרח בנערותו, הדברים מובאים בקיצור בלשונם, ברשות המו"ל:

אזהרה מהאיסור החמור שבכניסה להר הבית ומקום המקדש

אנו, ראשי מכינות קדם צבאיות, באים בזה לעורר ולהזכיר לתלמידינו ובוגרינו כי ישנו איסור חמור להיכנס לכל שטח הר הבית בזמן הזה, מפני שאין לנו מסורת ברורה בדבר טיקוס המקדש והעזרות, כך מסקו מרן הרב קוק והרב צבי יהודה זצ"ל, כך הכריעו גדולי הפוסקים וכך הכריעה הרבנות הראשית לישראל לדורותיה.

כמי שמאמינים בקץ המטלה ובתהליך שיבת ציון וכמי שמכירים בצורך החשוב לפעול עם א-ל בקידום תהליך הגאולה, מקובלים אנו מרבותינו שאת השייכות למקום המקדש קונים דווקא על ידי יחס של יראה ורוממות ולא על ידי 'כיבוש' ברגליים ופריצת גבולות חלילה.

מקובלים אנו עוד, שענייני הלכה הנוגעים לכלל האומה צריכים להיות מאכזרים אך ורק על פי הרבנות הראשית לישראל, שהיא המוסקת תבלעדית בענייני כלל ישראל.

וזו לשון החלטת הרבנות הראשית לישראל:

"אסור לכל אדם להיכנס לשטח הר הבית כיוון שלא נתבררו הגבולות של השטח המקודש ואין לנו טהרה בימינו, והוא מהאיסורים החמורים הקיים עד ביאת משיח צדקנו" [החלטה משנת תשמ"ו בראשות הרב שמירא והרב אליהו זצ"ל]. והצטרפו להחלטה זו כל הרבנים הראשיים עד ישינו אלה והוסיפו: "לנוכח ההזנחה בימינו הגנו לחזור ולהזהיר ששום דבר לא השתנה והאיסור החמור במקומו עומד בכל שטח הר הבית". מובן שפגיעה בסמכות הרבנות בעניין חמור זה עלולה להוביל, חלילה, לפגיעה בסמכותה גם בעניינים חשובים אחרים, ואחריתה מי ישרנו.

לכן, באנו בזאת להזהיר בשימולי נלימתם של גדולי ישראל ולעורר מחדש על האיסור החמור הזה, שלצערנו נפרץ לאחרונה.

נוסיף ונדגיש, שדווקא הערצתנו למקום קדוש זה, כמרכז הופעת הקדושה בעולמנו, היא המביאה אותנו להתייחס אליו ביראת כבוד ובשמירת מרחק והיא שתביא בסופו של דבר לכנינו השלם, וכדברי מרן הרב קוק זצ"ל כי "דוקא על ידי הריחוק ייכנס הגודל והמורא בלב". ודווקא "על ידי מה שאנו נוהרים מלהתקרב בהיותנו טמאים אל המקום הקדוש הרי אנו מקיימים מצוות מורא מקדש, והוא יותר יקר מהיראה הבאה דרך קירוב בעת שאין אנו מוכשרים לה" [משפט כהן סימן צ"ו].

ובזכות מצוות מורא מקדש יאיר לנו ה' בקרוב באור של גאולה שלמה וייבנה בית המקדש במהרה בימינו, ושם נעלה ונראה ונשתחוה ונזכה לעובדו ביראה כימי עולם וכשמים קדמוניות.

בברכת התורה,

הרב אלי סדן / ראש מכינת 'בני דוד' עלי

הרב משה הגר / ראש מכינת יתיר

הרב רפי פרץ / ראש מכינת עצמונה

הרב יעקב פייגנבוים / רב מכינת קשת

הרב חיים ברוך / ראש מכינת עצמונה

הרב בן ציון המאירי / ראש מכינת קשת

70 שנה למדינת ישראל 51 שנה לשחרור ירושלים

ריקודגלים

25 שנה לפטירתו של הרב יהודה חזני זצ"ל מייסד הריקודגלים

ביום ראשון כ"ח באייר תשע"ח

נצעד כולנו ברחובות ירושלים אל רחבת הכותל המערבי

בשירה ובריקודים, ונאחד את ירושלים לנצח

16:00 התכנסות: בנימין גן העצמאות, רח' רבי עקיבא, בנות ברחוב בצלאל ליד גן סאקר

17:15 הרקדה המונית: בנימין 'כיכר ג'נרלי', רחוב יפו, בליווי שיר חדש | כיכור דוד

בנות כיכר ציון, בליווי להקת 'מנגינות' | פרחי ירושלים

18:30 המשך ריקודגלים לכוחל דרך שערי העיר העתיקה

20:00 עצרת מרכזית ברחבת הכותל המערבי

במעמד: הרבנים הראשיים, רבנים, שרים, חברי כנסת, ראש העיר, אישי ציבור וחברים של הרב יהודה חזני

תזמורת 'להבה' | חיזקי סופר

